

Dnesek

ROČNÍK I

V PRAZE 7. LISTOPADU 1946

ZA Kčs 3.50

Jak jsem viděl Polsko

DR FRANTIŠEK KAFKA

Dvouletka – výheň českého charakteru

K. ANTROPIUS

Ústecký případ

MICHAL MAREŠ

Román o právu na neklid

EDVARD VALENTA

Slováci odpovídají Čechům

Rozkol v české kultuře?

Stalinův interview — Kdy zahájí rozhodčí soudy činnost? — Z potíží národních výborů — Blázinec s 1. listopadem — Zloději bytů — Hlas slovenského Čecha — Hlas slovenského luďáka — Česko-slovenská pozorování - Moje odpověď p. JUC Tesařovi - Prostějovský případ — Profesorské stesky — Děti, učitelé a národ — Jak vzniká »jedna z bolestí«

**Cigaretové papírky
a dutinky *Abadie***

**CHCETE MLUVIT ZA 100 DNI
ANGLICKY ČI PARUSKY?**

Naše nová metoda vám to umožní. Učíme pouze to, co je nezbytné k praktickému dohovoření — a učíme to stylem, který vás nezmechutí. Naše kurzy začínají v září a můžeme přijmout jen určitý počet žáků. Proto se přihlaste raději hned!

SOUKROMÁ JAZYKOVÁ ŠKOLA J. KOPŘIVY
Praha II, Hýburová 12. Tel. 251-39

SPOLEHLIVÁ OPORA

pojišťovna Banky
SLAVIE

**V nejbližších dnech vyjde
ve třetím, znovu přepracovaném
a doplněném vydání**

VÁŠŮV-TRÁVNÍČKŮV

SLOVNÍK

JAZYKA

ČESKÉHO

Dílo má 1768 stran v jednom svazku příručního formátu. Je vzorně upraveno a vytištěno na biblovém papíře předválečné výroby. Za cenu brož. 390 Kčs, váz. v plátně 450 Kčs obdržíte za několik dní u všech knihkupců.

Fr. Borový.

Nadchází podzim a přichází doba výher
od 11. listopadu 1946 do 28. března 1947

v nové naší čs. třídní loterii

Bude jich celkem

za 85 milionů

Zkusme to s osminkou losu a

stojí jen 42 Kčs pro třídu

a participuje i na největších výhrách, vyjde-li
vaše číslo.

Proto pozor na tuto dobrou příležitost
pro vás i vaši rodinu!

OBSAH DNEŠKA Č. 32: E. HUMLER: Mluvil jsem s komunistou. — HENRY WALLACE: Historický dopis. — BOHUMIL ČERNÝ: O ducha odboje. — EDVARD VALENTA: Stát jsem já. — VÁCLAV ČICHA: Nevlastní děti republiky. — OTTO ZOUPLNA: Sochařství a moderní šaty. — Česká země je konečně naše — Hledá se domek pro rekreaci... — Podanec hledá byt — Naši v cizině — Na čtyřicetém místě — Slováci odpovídají Čechům — Jakého člověka vytváříme — K případu olomouckému i brněnskému — Profesor odpovídá na »profesorské stesky« — Plzeň a universita.

Dnesek

VYDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TŘ. 9

Telefon číslo 890-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se novracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—

Dr. František Kafka

Jak jsem viděl Polsko

Viděl jsem Polsko po tři léta během války, v době, kdy na prostoru tohoto dobytého území byl vytištěn název »General-Gouvernement«. Bylo to Hitlerovo východisko z nouze, když nenašel nikoho, kdo by polským jménem byl ochoten vstoupit do loutkové vlády, přátelské Říši. Toho nebudiž Polsku zapomenuto.

Platilo za to trpce, když za války miliony jeho příslušníků, asi 4 miliony Poláků a 3 miliony polských židů zahynulo nejrůznějšími způsoby v koncentračních táborech Německa i v plynových komorách. Není tím řečeno, že by se mezi polským obyvatelstvem nevyskytovali kolaboranti. Byli mezi městskými úředníky, mezi samostatnými podnikateli, byli zrádci mezi diplomaty a prý i mezi vojáky, a stejně tak jsem viděl dělníky, kteří dříve po desítky let pracovali pro největší polskou národní zbrojovku a se stejným úsilím za války za vodku a jiné výhody dávali své síly do služeb výroby zbrojí. Ale vcelku prošel celý národ válkou očištěn a čistý. Politika »sanacijné kliky« beckovské byla opuštěna a odsouzena celým národem. Není to dosud tolik známo, ale není důvodu nemluvit o tom nyní, že v »druhé republice« to byli právě Beckovi diplomaté v Říši, kteří intervenovali o konec Československa, čekali na jeho »poslední dělení«. Jako by se nenautili z vlastní historie, co trojí dělení přineslo jim. To byla tragická chyba polské zahraniční politiky po prvé světové válce, že Československo pokládala za překážku, nikoliv posílení svého politického postavení.

Nové Polsko

Koncem druhé světové války byly hranice Polska nově upraveny. Polsko opustilo východní, výlučně zemědělské kraje, kde sídlí Ukrajinci, a přesunulo se na západ, do Slezska, do kraje typicky průmyslového. Je-li hospodářskou hodnotu odstoupených území východních možno odhadnouti na 180 miliard zlotých, je hodnota nově nabytého území východního asi 400 miliard zlotých. Je to bohaté naleziště rud a uhlí, kraj, nabitý továrnami. Toto průmyslové jádro, které je s to pomoci Polsku k další vnitřní obnově i k důležitému mezinárodnímu postavení hospodářskému, přeměňuje celkový charakter Polska na stát vyváženě průmyslově-hospodářský. Kdo četl na př. Kurkovu knihu »Chřipka řádí v Napravě«, ví, jak nízká byla životní úroveň polského zemědělského obyvatelstva. Produktů bylo hodně, peněz a kupců málo. Bylo známo úsloví, že »slepice je levnější než vejce« — poněvadž nebylo kupců.

Dnes má Polsko — za pomoci 50.000 německých zajatců v dolech, ale i 100.000 vlastních pracovníků — již zreorganizovanou těžbu uhlí a jest vedle Anglie evropskou uhelnou velmocí. Splavná Odra s nízkými provozními výlohami transportu dopomáhá levnému vývozu, a uhlí, černé zlato Polska, jest prostředkem k výměně mezinárodních statků i k opatřování potřebných devis. Těžba rud rovněž byla již zreorganizována. Pro nás vyplývají z toho četné souvislosti. Odra jest i pro nás dopravní tepnou budoucnosti a polské přístavy při rozumné tarifní politice mohou vyloučiti hodně z exportu, jenž šel přes Hamburk a Brémy. Náš ostravský průmysl a průmysl na druhé straně hranic vždy se poněkud výrobně doplňovaly. Dnes mohou i vědomě spolupracovat, doplňovat své programy a do jisté míry i společně plánovat a si pomáhat. Pro další vývoj českopolských vztahů není nevýznamným faktem, že celé naše bohatství černého uhlí je pouze sedminou uhel-

ného bohatství Polska. Naše uhlí není tedy Polsku vůbec potřebno, ani jim není Polsko ohrožováno ve vývozu nebo v uhelné politice.

Těšínské otázky

bylo používáno k jinému cíli beckovské politiky, k oslabení Československa a k vyvolávání eventuálních vnitropolitických potíží. Tyto důvody odpadají a mizí důvody hospodářské. Polsko by ještě potřebovalo regeneraci svého zastaralého hutního průmyslu. Řešení těšínské otázky nemůže však být cestou k opatření moderních hutí. Jest ovšem třeba říci, že otázka usilování o Těšínsko proběhla i v novém Polsku několikerym stadiem. 25. ledna 1945 prohlásil při osvobození Čenstochové plukovník Ochab, zmocněnec vlády pro okres kielecký, že je nutno se odříci politiky »napadání na Československo«, jak ji měla v programu »sanacijná klika«. Když však přišly k vlivu katovické a krakovské kruhy, kde od dob ještě rakousko-uherských — vzpomeňme politiky Vídně vůči »Polskému kolu« na říšské radě a využívání Poláků při hlasování proti českým požadavkům — a když vnitřní potíže politické obnovujícího se státu potřebovaly určitého ventilu, povolilo se novému volání po Těšínsku. To jsou vlivy t. zv. »západního polského svazku«, který se rozrostl s koloniací nově získaných západních území. S konsolidací vnitřní a s úvahou o tom, co opravdu Poláci získali na západě, zatím co Československo se vlastně vrací do menšího prostoru, než byly předmnichovské hranice, ale zároveň s úvahou, jaký prospěch může mít Polsko hospodářsky ve spolupráci s námi a politicky ve svorné, ničím nekalené spolupráci s blokem slovanských národů, ustupuje těšínská otázka do pozadí a nastává období rozumné spolupráce. Československé stanovisko bylo jasně řečeno: jde-li o otázku několikatisícové minority polské, může být řešena i jinak; vždyť Evropa zmohla odsun milionů různých národností, výměnu obrovských menšin, skutečně druhé velké stěhování národů.

Polská revoluce

Jest třeba si uvědomiti, že Polsko prošlo a prochází obrovskou společenskou revolucí, která není ještě skončena a která nenabyla ještě konečného tvaru zákonodárného. Přesunulo svou hranici na západ, odsunulo více než dvakrát tolik Němců, než my z pohraničí, provedlo s Rusy výměnu vzájemných menšin z území za Curzonovou linií a provedlo osídlení části západní novým obyvatelstvem. Při tom ztratilo Polsko 7 milionů lidí z předválečného obyvatelstva, a vyražena byla nejen polská inteligence, ale i polští tovární mistři a přední dělníci. Zahynulo 22 procent obyvatelstva a každá polská rodina utrpěla za války ztrátu některého svého člena. Předválečný průmysl byl hodně charakterisován cizím kapitálem a cizími organizačními úředníky, ať šlo o textil či výrobu hutní.

Hospodářská revoluce, kterou země prodělala a jež z ní do budoucna vytvořila stát průmyslově-zemědělský místo státu zemědělského, je stejně obtížná. Chybí vedoucí, a krátkodobé kursy pro ředitele podniků je mají nahradit. Ministr průmyslu Minc, jeden z předválečných úředníků svého resortu, jest bystrý organisátor a prohlásil již v květnu 1945 na schůzi k dělníkům v Lodži, že za provoz podniku musí odpovídat nikoliv kolektivum, ale vedoucí provozu. Textilní průmysl převzat celkem bez velkých škod, i když jeho část byla za války přeměněna na průmysl válečný. Zato však průmysl ve Slezsku třeba obnovit, poněvadž zde boj před Vratislavou zničil hodně strojního zařízení.

Nesmírně mnoho strojů nejrůznějšího druhu Němci odvěklí při průlomu fronty v červenci 1944 i v lednu 1945. V únoru 1945 byly v dombrovském revíru celkem dvě lokomotivy. Dnes je již v dopravě lépe a Poláci dobrou pátrací organizací dostávají zpět zavlčené lokomotivy, vagony i strojní zařízení továren. Nacionalisace průmyslu, která jest uskutečněna v širším měřítku a postihuje i menší závody, než naše dekrety z 24. X. 1945, jest stejně obtížným organizačním oříškem. Zatím trpí mnohdy na přeorganisanost, do věci mluví několik ministerstev nebo »sjednocení«, což je obdobou našich generálních ředitelství znárodněných podniků.

Stejně tak zemědělství se pozemkovou reformou dostalo na novou základnu. Z rozsáhlých panství byly utvořeny menší statky pro drobné uchazeče, což má význam zvláště v nově získaných územích, kde statky pruských junkerů byly zparcelovány velmi rychle. (Proti našemu zemědělství drobných políček možno si při pohledu z letadla uvědomit, jaké výhody má spojení polí v celé lány — to je problém naší komasace, bez níž neušetříme v zemědělství pracovní síly.)

Mravní otázka

Válka rozvrátila mravnost obyvatelstva. Řada manželství byla fakticky zničena nepřítomností jednoho z manželů, takže nová manželská úprava rozluk má za úkol nejprve rozřešit otázku rychlého skončení starých, zničených svazků. Naproti tomu klade — proti našemu rozlukovému zákonu — daleko těžší podmínky pro konec manželství do budoucnosti. Souvisí to snad i se značnou katolicitou Polska a církevním názorem na nerozlučitelnost manželství, které se promítá i do civilního zákonodárství manželského.

Stejně tak rozvrátila válka mravy obyvatelstva, pokud jde o neúplatnost úřednickou, o snášenlivost, o šnelinářství. Proto polské ministerstvo spravedlnosti připravilo zákony proti »lapůvkům« — t. j. úplatkářství, proti nešlušnosti výrazové při vzájemném styku (a rozhodování má být svěřeno voleným lidovým soudcům, kteří poněkud připomínají instituci amerických šerifů) a jde proti černému trhu určitými administrativními zásahy. Černý trh nedosahuje na př. ve Varšavě nadměrných cen za potraviny, ať jde o máslo či bílé pečivo, ryby neb ovoce; přece však jest to prodej za ceny nikoliv denní. Jsou dny, kdy smí se prodávat maso, jiné, kdy se prodává pečivo a pod. Obyvatelstvo však stejně vydělává »handlem«, tak jako za války umělo zprostředkovat prodej textilií neb jablek. Naučilo se obchodovat od židovského obyvatelstva a dnes nahradilo dobře řady těchto vybitých obyvatel kišiněvského pásu. To však podrývá i pracovní morálku, poněvadž dělník lehko vydělá malým obchodem za den více, než v továrně za týden.

Politický přesun

Ze státu, v němž převahu moci měla plukovnícká klika, opřená o latifundie a kde před válkou jednou z opravdu seriosních stran, s níž bylo možno počítat ve světě mezinárodním, byla Witosova rolnická strana, se revolucí stal stát socialistický. Tento vývoj není ještě skončen a daleko ještě není skončena cesta k demokratisaci země. Zatím je ještě třeba, aby vláda pevnou rukou ovládala všechny nitky veřejného života. Ani stoupenci demokracie nevyslovují se zatím pro onu formu demokracie, jak ji známe ze západní Evropy. Polsko má dohonit dvě generace sociální evoluce revolučním skokem a má se ze země, vždy hodně romantické, mnohdy až k chiliasmu exaltované, zvedající se k marným povstáním a čekající vždy a marně na cizí pomoc »národu na kříži«, proměnit v reální stát, počítající s oněmi silami, které v jeho prospěch mohou působit a s oněmi státy, s nimiž své reální síly může sepnout k zdravé spolupráci a eventuální obraně. To je smysl dnešního trvalého příklonu k Rusku.

Lublínská prozatímní vláda byla složena v podstatě ze strany komunistické (PPR), sociálně demokratické (PPS) a socialistické složky další, polského tovaryšstva demokratického. Do přeměněné vlády varšavské vstoupil pak Mikolajczyk se svým lidovým tovaryštvem, jež jest představitelem zejména sedláků a má v sobě dosti vlivu katolického. Vláda se snaží o hospodářskou obnovu Polska a o ovládnutí všech tvořivých politických sil. Víme však, že místy ještě působí bojovně její odpůrci, často ve spojení s Poláky zahraničními. Je přirozené, že rekonstrukční potíže se projevují i obtížemi vnitropolitickými. Strana Mikolajczykova usiluje o větší uplatnění. Právě se Polsko bude bojovně rozhodovati mezi dvojím a jednokomorovým systémem parlamentním. Opuštění sejmu, jež je několikaletou tradicí, jest daleko větší ústavně-právní revolucí, než jest pro nás neobnovení senátu, jež byl jen vedlejší kolejí poslanecké sněmovny. Vláda má i velký úkol unifikace správy a unifikace práva, který se vládě prvního Polska nepodařil. Jsou tu oblasti práva ruského, německého, rakouského z doby třetího dělení, právo poválečného Polska, právo Generálního Gouvernamentu, německé právo, platné v nově získaných územích západních, a to všechno třeba dostat na jednu legislativní základnu.

Ale stejně tak třeba i vnitřně přerodit určitou část obyvatelstva. Ony velikáše, kteří — sotva se Polsko zvedlo z nehoršího potupení — již křičeli »Polska od moře k moři«, od Baltu k moři Černému. Ony potomky šlechty, dávno již zchudlé a zproletarisované, držící se drobné existence malých obchůdků, vždy však chodící ve vyležtených »cholewách« — vysokých botách, poněvadž zdeděná krev nedovolovala jim klesnouti pod úroveň předků a snížit se ke skutečné práci. Pro pohled na ně nezapomínejme na Polsko chlopské a robotnické, na zemi pracujících sedláků a pracujících dělníků, oněch typů, malovaných Matiejkou s ostrými rysy od koženu nosu ke koutkům úst v huběných tvářích. Po celé Evropě jest roztroušeno tisíce a desetitisíce synů Polsky, kteří nenašli ještě cestu domů. Je to osud všech generací polských, že část národa prožívá a dožívá svůj život v emigraci. Dnes však Polsko potřebuje všech tvořivých sil, aby provedlo svou obrodu.

Ve Varšavě

Nejstrašněji byla ve válce zničena Varšava, daleko hůře než kterékoliv město německé, bombardované Spojenci. Byla zničena na několikrát. Nejprve se o ni bojovalo, když končil nacistický útok, děle než o celou Francii. V červnu 1942, když Němci chtěli zlikvidovat čtvrt varšavských židů, sjednotila se mladá generace, že se nedá vybit jak kořata a stoupla si na střechy domů s kulomety, aby svedla s bombardujícími Němci zcela pravidelnou válku. Proto čtvrt ghetta je srovnána do základů. Největší zničení nastalo při povstání 1944. Němci při likvidaci povstání vytrhali i elektrické a telefonní kabely, vodovodní i plynové trubky, jen aby ztížili pozdější obnovu města, která potrvá desetiletí.

Pro nedostatek ubytovacích možností bydlí diplomaté téměř všech států v jediném zachovaném hotelu »Polonia«. Vtipně se »Polonii« říká koncentrační tábor diplomatů nebo také »diplomatické ghetto«. Pracovní úředníka vyslanectví je zároveň i jeho jídelnou a ložnici i společenským pokojem.

Obyvatelstvo má právo na pět čtv. metrů obývací plochy, děti a osoby ve veřejné funkci na 10 metrů, jak zní vyhláška. Rozrůstají se však úřady, ministerstva zabírají nově upravené místnosti pro svou organizaci a proto ještě dlouho nebude lze mluvit o volném bytovém trhu. Varšava má být vybudována za předpokladu kolektivního vlastnictví k pozemkům. Jméno — při obvyklé složitosti pozemkových otázek — by nebylo možno obnovit město moderně.

Před válkou měla Varšava přes milion obyvatel, po povstání 80.000, dnes již opět půl milionu, ačkoliv by je cizinec marně hledal v těch troskách, které okolo sebe ve Varšavě vidi. Obnovné práce započaly ihned s osvobozením Varšavy. Do výše prvního patra se restaurují domy a budují provisorní krámy, které pomáhají »přízemní eleganci« města, z něhož zůstalo jen předměstí Praga. Přes Vislu vede několik dřevěných mostů, ale jest již úplně dohotoven definitivní kamenný most Poniatovského, jenž byl před nedávnem slavnostně otevřen.

Na ulicích je čilý ruch. Zrána a večer odvázejí automobily do práce dělnictvo, lidé se kupí okolo »blesšího trhu«, kde možno všechno koupit, od porcelánu ze zabraných zámek, fotografických aparátů i anglických cigaret, vyrobených zde naprosto dokonale až k patisku slova »Chesterfield«. Ve výkladech jsou překrásné zhotovené boty, kde Varšava soutěží s předválečnou Budapeští, i když materiál je často jen korek nebo dřevo; textilii je málo a jsou vyráběny míchané. Dělnictvo je dostává jako součást mzdy a vláda se tímto způsobem snaží zvednouti pracovní morálku. Jinak obyvatelstvo není tak dobře oblečeno jako naše. Vždyť snad každý druhý přišel o své svršky při povstání Varšavy.

Na nároží ulice stojí ve světlé letní uniformě dopravní dívka — strážník a elegantními, přesně vypočtenými a naučenými pohyby řídí dopravu. Těch pohybů je daleko více, než je znač z našich ulic, mají určitou vřítinní dramatickosti a jsou vypočteny až k sošné dokonalosti. V tom je vidět nejen vrozenou eleganci, ale určitou míru herectví, která je dána tomuto druhu romantických duší i v novém řadě společenském.

Na letišti jest přísná pasová procedura. Pas odeberou ihned při výstupu z letadla, nikoliv v přijímací kanceláři a při odletu jej dostaneš až na svém sedadle, při čemž se úředník dobře podívá, zda nedošlo k záměně osob.

Vychází řada časopisů, mezi nimi hodně literárních. Ideový ruch se rozvíjí velmi čile, i když není papír na školní a jiné knihy a tiskárny za války byly Němci rozzebrány a odvezeny. Občas zahlédneš kus protianglické propagandy, na příklad Churchilla, jenž místo doutníku má v ústech hlaveň děla, obráceného proti polské bezpečnosti. Divadla již hrají, literární ruch je možno živě vnímat ve státě, jehož předválečná literatura se velmi často dostávala na výši světovou, jež si této povinnosti, být polskou a světovou zároveň, byla instinktivně vědoma, daleko více než literatura naše. Zde byl průsečík vlivů francouzských i vlvů ruských, zároveň však velká stupnice bohatosti duševních vjemů citových propůjčovala jak básníkům — Mickiewicz, Slovacki, Tuwim —, tak dramatikům — Wispianski a j. — i prosaikům — Sienkiewicz, Reymont, Żeromski — evropskou proslulost. Na Sienkiewicz pohlíží se nyní dosti kriticky, ne pro ony výtky malebnosti atd., které mu dřívější literární kritika činila, ale pro ono romantické zaměření národního úsilí, které své generaci vtiskl. Obnovuje-li Polsko své literárně-politické časopisy, které mělo před válkou a které (jako na př. Wiadomosci literacke) dosahovaly výše nejlepších pařížských literárních revuí, pak je právě dnes povinností našich spisovatelů být s polskými druhy v živém styku. Neměli jsme jen my svého F. X. Šaldy; Boy-Zieleński má jeho rysy též, nelze-li ho rozsáhlosti překladatelské práce přirovnat spíše k Otokaru Fischerovi. Zahynul britký essayista Bruno Wmaver, žije však Slonimski, který několik let před V+W vytvořil ve varšavské Szopce s jinými literáty obdobu jejich divadla, dokonaly literární kabaret, zabývající se současností...

Je třeba otevřeně povědět, že proti všem předpokladům, nepotkáš mnoho Rusů na ulici. Potkává se však — daleko více než u nás — lidí v uniformě; jest to zřejmé ještě stav, kde stát se musí opřít o své pořádkové formace. Často i ty selžou, jak tomu bylo prý v případě kieleckém, kde nezakročili proti pogromové náladě, ačko-

liv o ní věděli dva dny. Případ kielecký zůstává nejasný. Organizace dělníků vydaly prohlášení, v němž odsuzují události, jisto však je, že hitlerovský i předválečný místní antisemitismus přinesl své ovoce i v novém státě.

Nové Polsko se projevuje celkově velmi živě. Ukazuje svou vůli organisovat zem, zmocí všechny problémy výroby, osídlení, reformy sociální, problémy legislativní i správní. Výsledky této činnosti budou zřejmy za deset, dvacet let. Vidět dnes jen černé stránky Polska, které — více než jiná země v Evropě — prošlo za války zničením hmotným i demoralisací, vědomé vyvolávanou v obyvatelstvu příděly vodky, i zdecimovaného co do počtu svých příslušníků, bylo by nevěcné. Jenom chválit tam, kde řada věcí ještě čeká na nápravu, bylo by stejnou chybou. Musíme své sousedy, s nimiž navazujeme do budoucna hospodářskou spolupráci a kteří stejně jako my jsou ve střehu proti německé agresi, poznávat, jak skutečně žijí a jací dnes opravdu jsou. Jenom takové pravdivé poznání je cestou k přátelskému vzájemnému dorozumění.

poznámky

Dvouletka — výheň českého charakteru

Parlament odhlasoval zákon o dvouletce. President podepsal. Diskuse končí.

Kde je v dvouletce místo českého novináře? Zdá se, že má na vybranou: může vzít čtenáře za ruku a říci mu: dvouletka je smělý skok, skok do lepší budoucnosti. Pojd, neboj se. — Druhé není místo vychovatele dětí, nýbrž kamaráda dospělých: Podívej se nejdříve do vody — tady vpravo je skalisko, vlevo vír.

To druhé byl smysl ankety Svobodných novin k 28. říjnu. Otázka zněla: »Do jaké míry se podaří dvouletý plán, co je k němu, podle vašeho názoru, hlavní předpoklad?« Úřadující předseda ústřední plánovací komise, která dvouletku vypracovala, odpovídá káravě: »Předpoklady splnění jsou obsaženy v zákoně a podrobně rozvedeny v důvodové zprávě. Důkladná znalost zákona i důvodové zprávy dává odpověď na všechny podrobnosti, které mohou veřejnost zajímat.« Jiní přispivatelé ankety uvedli řadu předpokladů, které veřejnost snad rovněž zajímají. Dr inž. Outrata píše na jiném místě své odpovědi: »Je jen otázkou organizační, aby tyto předpoklady byly splněny.« Předseda ústředního Národního shromáždění naproti tomu soudí, že hlavním předpokladem je dobrá vůle. »Tvořit nový společenský řád, jehož počátkem je dvouletka, mohou jen noví lidé, mravně silní s láskou k práci a s odpovědností.« Druhý občan tu cituje občana prvního »kdo chce zdokonalit politickou poválečnou společnost, musí se věnovat aspoň do stejné míry jako boji o nové instituce — boji o nové lidi.«

Tady je v kostce ten hlavní rozdíl mezi oběma skupinami: organizace nebo lidé? Technika nebo charakter? Jde jen o zdánlivý protiklad, jak vynikne z jiných odpovědí.

Jak při anketách bývá, lidé si občas vykládají otázky po svém. I píše předseda ÚRO: »Rozhodnu-li se jednou dát se do zápasu, nenapadne mi klást si otázku: co budu dělat, když prohrají? Věřím, že musím vyhrát.« Ano. Nikoho také nenapadne tuto otázku klást. Antonín Zápotocký pokračuje: »Nepřipouštím si proto také otázku, zda dvouletý výrobní plán bude splněn.« Ovšem — otázka zněla: »Do jaké míry se zdaří.« Obdobně chápal otázku Svobodných novin vedoucí národohospodářské komise KŠC, inž. Ludvík Frejka: »Vlastně zákon sám dává odpověď na vaši otázku, zda se dvouletý plán může zdařit. Za daného politického a sociálního řádu v ČSR spočívá dvouletý plán na jediném předpokladu: bude-li zachován svazek dělníků, rolníků a inteligence v Národní frontě« — ano, to je předpoklad nezbytný.

Zvláště nápadný je počet hospodářských odborníků, kteří v anketě zdůrazňují mravní stránku věci. Od předsedy Státního plánovacího úřadu byste čekali, že vyzdvihne vážitelné koeficienty — a dr. Karel Maiwald zatím mluví o mobilisaci duševních schopností národa. Od přednosty od-

boru na ministerstvu ochrany práce a sociální péče byste očekávali výklad o mobilisaci pracovních sil — a dr. František Kraus vám řekne, že »hlavním předpokladem není jen pracovitost, nýbrž organizační důvtip a dovednost«. Od prezidenta státního úřadu statistického byste čekali záplavu čísel — a dr. František Fajfr uvede jen jedno. Zato mluví o »otázce nejpřísnější objektivnosti a spravedlnosti i na poli práce: ti, kdož skutečně pracují, chtějí spravedlnost a nesmějí být připravováni o víru v ní okázalou úspěšností ulevjává a melhubá. Dvouletý plán je výheň, kterou projde český charakter.«

Je tedy dost těch hlavních předpokladů — a ani autoři ankety nemohli je všechny vyjmenovat. Zato všichni věří, že se dvouletka zdaří. Pověřenec dr. Šoltész nepochybuje o tom, že bude splněna do poslední písmeny. Jiný vedoucí komunistů, dr. Fukátko píše: »Jsem pevně přesvědčen, že se plán jako celek zdaří. Přitom nutno počítat s určitými plúsy i minúsy v úkolech dílčích.« Guvernér Národní banky upozorňuje, že v národohospodářské literatuře je často vyjádřen až údiv nad rychlostí, se kterou se hospodářství obnovuje po válkách. A my končíme s dr. Fouskem: »Velká úloha někdy zvyšuje energii a obrazovnost a já na genia tohoto národa chci věřit.«

Karel Antropius

Stalinův interview

Požádá-li jedna z největších amerických tiskových agentur generalissima Stalina o interview, v němž mu dá 31 velmi závažných otázek, má pro te jistě velmi dobrý důvod. Již formulace otázek je výzkumná a lze z nich usuzovat na to, čím se zabývá americká veřejnost. Je jasné, že při formulování většiny otázek byla v podvědomí tazatele tato myšlenka: Jsou vztahy USA a SSSR tak špatné nebo zhoršují se tak, že jimi může být ohrožen mír?

Co vede Američany k úvahám o válce? Někteří politikové v Americe i v Anglii nyní často hovoří o bolševickém nebezpečí a mnohé tyto řeči jsou inspirovány ne strachem z ruských zbraní, ale obavami z »komunistických idejí«, jejichž rozšíření se v lidu by ohrozilo pozice oněch řečníků a jejich stoupenců. Těmto lidem, i všem ostatním, je nutno přiznat demokratické právo na to, přijmout či odmítnout socialismus nebo »komunistické ideje«, a vnucování jakékoliv ideologie musí být zavrženo. Jednotlivci, o kterých tu mluvíme, chtějí se však bránit útokem a někteří neskrytě propagují preventivní válku proti Rusku.

Dva američtí politikové, senátor Taft a bývalý velvyslanec William Bullitt, provádějí nyní kampaň proti odkazu prezidenta Roosevelta, obviňující ho, že slabostí v Teheranu přivedl polovinu Evropy pod ruskou nadvládu a že v této polovině Evropy jsou mohutná ruská vojska, jež ohrožují mír na světě a klid v okupovaných zemích. Odmítají připustit, že Roosevelt jel do Teheranu ve funkci nejvyššího velitele amerických branných sil a že on, Churchill a Stalin, spolu s generály, kteří je doprovázeli, řešili pouze jeden stěžejní úkol: co nejdříve zničit německou armádu a vyhrát tak válku. Jejich úspěch závisel hlavně na tom, upoutají-li sovětská vojska na východě tolik německých divísi, aby 23 americké a anglické divise mohly úspěšně provést invasi do Normandie. O všech strategických i politických faktorech, které tehdy hrály v Teheranu roli, se budeme v brzkou chvíli dočíst v Eisenhowerově válečném deníku. Nyní je třeba pouze zdůraznit, že kdyby sovětská vojska tehdy nepostupovala do Evropy a polovinu jí neobsadila, Němci by mohli přesunout značný počet divísi na západ a čelit invasi. Je sice pravda, že atomové pumy by v roce 1945 Spojencům válku stejně vyhrály, ale kolik utrpení a kolik lidských životů by toto řešení stálo? Tehdy Taft ani Bullitt nevolali jako dnes »Zastavte Rusko nyní!« — naopak, stěžovali si, že Rusové postupují pomalu.

Nemluvme však pouze o těchto dvou politikách. Jsou jiní lidé, kteří provokují i tu část unavené veřejnosti, jež se sice obává bolševického nebezpečí, ale nepovažuje je za bezprostřední a věří, že by se mu v čas potřeby dalo zabránit atomovými pumami. Tvrdí: Rusko má na otomovou pumu odpověď v tom, že má v Evropě nevyčerpatelné zálohy vojska, které by v krátkosti byly schopny okupovat většinu kontinentu. Proti sovětské armádě by nebylo možno použít atomových pum, aniž by se s každým ruským vojákem zabily stovky a snad tisíce Evropanů. Evropa je tedy rukojmí v rukou sovětských okupačních vojsk. — Na tuto theorii

Jistě také myslel Churchill minulý týden, když se v parlamentě ptal ministerského předsedy Atleeho na sílu ruských vojsk v Evropě, což také dalo podnět k 20. otázce United Pressu Stalinovi o této věci. Mr. Atlee mluvil tehdy o tom, že sovětská vláda zabranuje svým občanům volný osobní styk s příslušníky ostatních států, nedovoluje jim volně si získávat informace o cizích zemích a že existuje »stěna nevědomostí a podezření«, za kterou sovětské noviny dávají »fantastické zpodobení« zahraničních věcí. A, jak naznačil dále, mír je v nebezpečí, budou-li v okupovaných zemích udržovány větší mobilisované branné síly, než jakých je třeba. Nato povstal Churchill a ptal se, je-li pravda, že v těchto zemích je stále ještě 200 sovětských divísi »na válečné noze«. Mr. Hector McNeil, který odpovídal za vládu, se nevyjádřil přesně a neuvedl žádná čísla, ale připustil, že počet oněch divísi je značný.

Stalin v interview prohlásil, že v Německu, Rakousku, Maďarsku, Bulharsku, Rumunsku a Polsku, tedy v zemích, o které šlo (kromě Jugoslavie, kde sovětské vojenské jednotky nejsou), je 60 divísi a za dva měsíce jich tam bude pouze 40. Pojem »značný« je ve spojitosti s tímto počtem vpravdě relativní; k lepšímu porozumění je tu třeba uvést několik čísel a porovnat je. Z pramenů, které jsou v této věci velmi sporé a nezbytně oficiálně nepotvrzené, lze odhadnout počet sovětských vojáků v oblastech mezi Baltickým a Černým mořem na 1 a půl milionu, a na dalších 250 tisíc v mimoruských oblastech na Dalekém Východě, což dohromady není ani třetina celkového odhadovaného stavu sovětské armády — 5 až 6 milionů. Za války Rusko mobilisovalo přes 18 milionů mužů, z čehož asi 6 milionů bylo zabito nebo nadobro vyřazeno z boje. Koncem války mělo Rusko kolem 12 milionů mužů ve zbraní, přibližně tolik jako USA; do nynějška jich bylo demobilisováno téměř 7 milionů, zatím co Amerika demobilisovala přes 8 milionů a Velká Británie kolem 3 milionů mužů. Rusko bude podle moskevského rozhlasu dále demobilisovat a poněkud ve zbraní pouze muže mezi 17 a 26 lety. Británie, která má asi dvě třetiny svých vojsk v okupovaných zemích mimo své hranice, nedávno ohlásila, že ji nebude možno snížit stav svých sil pod 1.100.000, a Amerika se svými 5 až 6 miliony mužů ve zbraní, z nichž také asi dvě třetiny jsou v okupovaných zemích, již snižovat stavy demobilisací mnoho nebude. Porovnáním těchto čísel můžeme zjistit, že Rusko nemůže být nařčeno z nějaké poválečné unfair play, jelikož demobilisace spojeneckých armád má postupovat pari passu.

Ve spojitosti s touto otázkou je též pravděpodobnost, že americká delegace bude v plenu Spojených národů žádat, aby se provedlo vyšetření přítomnosti vojsk Spojených národů na území bývalých nepřátelských států. Tím je doplněna sovětská žádost, aby byla prošetřena přítomnost vojsk Spojených národů na území nikoliv nepřátelských států. Bezpečnostní rada minulý měsíc odmítla zabývat se touto žádostí s odůvodněním, že je to »věc čistě politická a má za účel přivést do rozpuků« Západní mocnosti. Západní mocnosti byly potom ovšem kritisovány, protože se postavily proti investigaci ve vlastní zájmové oblasti, ale navrhovaly investigaci sovětských sil vně Ruska.

Závěrem: nelze než věřit se Stalinem, že nynějšími rozhovory se dosáhne mírových smluv, jimiž budou moci být obnoveny přátelské vztahy mezi spojeneckými národy, jež bojovaly proti fašismu, a že bývalým mocnostem Osy bude zabráněno vyvolání nové války.

Jan J. Lorenc

Kdy zahájí rozhodčí soudy činnost?

Ze zpráv denního tisku jsme se dověděli, že Ústřední rada odborů přes několikere výzvy ministerstva sociální péče nepředložila dosud seznam přísedících rozhodčích soudů, které podle zákona č. 143 ze 16. května 1946 mají řešit spory vzniklé v důsledku revolučních rozvázání pracovních poměrů. Nad tímto faktem jest třeba se zamyslet.

Je pozoruhodné, že Ústřední rada odborů, která jest považována za ochránce zaměstnanců a která ústy svého předsedy — i když poněkud opožděně — se postavila proti bezprávnému postupu některých závodních rad, po dobu 5 měsíců od vyhlášení zákona nepřestoupila k návrhu těchto přísedících. Odůvodněním nedostatkem času ve věci tak důležitě, jako je vrácení cti osobám křivě nařčeným, by před

tváří veřejnosti asi neobstálo a je ostatně při značném osobním stavu, jímž Ústřední rada odborů disponuje, nepravděpodobné.

Bylo již několikrát řečeno, že snaha o hospodářské povznesení by neměla vyhlídky na úspěch, kdyby nešle ruku v ruce se snahou o povznesení naší úrovně duchovní. Po této stránce byla praxe revolučních závodních rad při vyhazování nepohodlných zaměstnanců mnohdy ještě krokem zpět.

Vydání zákona z 16. května 1946 otevřelo cestu k nápravě. Neslučuje se dobře s posláním Ústřední rady odborů, jestliže na této cestě kladé překážky. Jsme proto zvědaví, kdy budou jmenování přísedících rozhodčích soudů nebo kdy Ústřední rada odborů aspoň oznámí, z jakých důvodů nemůže návrh na jejich jmenování učinit. Neradi bychom — majíce na mysli projevy poslance Zápotockého o revoluční justici závodních rad — zjišťovali nepříjemný rozpor mezi slovy oficiálních osobností a běžnou denní praxí. J. K.

Z potíží národních výborů

Královéhradecká »Pochodeň« uveřejnila nedávno tuto velmi zajímavou vyhlášku:

Místní národní výbor v Chlumci n. C.
Č. j. 176 — X/46. Dne 2. října 1946.

MNV na základě odevzdaných dotazníků, vyplněných občany města, usnesl se na plenární schůzi, konané dne 1. října t. r., vypsati veřejný

KONKURS

na podnikavého národního správce chlumeckého majetku a administrativy. Podmínky a podrobnosti pro rozsah neuvádíme a vášním zájemcům je sdělil MNV (ref. O. Nožířová). Žádosti je nutno podat do 31. října 1946.

MNV se rozhodl předat hospodářství a správu města do rukou úspěšného podnikatele, který by vlastním přičiněním přivedl město k rozkvětu a zbavil je dluhů. Je to jediná cesta, která může naše město zachránit a jenom přispěti k budování dvouletého plánu.

Místní národní výbor v Chlumci n. C.

Kdyby člověk neměl velkou úctu před jednacím číslem, domníval by se, že v Klicperově rodišti stropili občané tohoto jistě ctihodného města něco, co by volalo po péru Ruběše nebo Langra a ne po psacím stroji novináře z roku 1946. Je jistě možno pochybnosti Chlumce nad Cidlinou, že se snaží zjistit vůli občanů města a že tak vznikla nějaká dotazníková akce. Méně pochopitelné je úmysl MNV v Chlumci nad Cidlinou předat hospodářství a správu města do rukou podnikavého národního správce, úspěšného podnikatele, který by vlastním přičiněním atd. Podobných případů v dějinách bylo mnoho. Bývaly doby, kdy stát pronajímal vybírání daní soukromníkům; tak se také pronajímala mýta. V posledních letech z toho zůstalo jen pronajímání obecních strohořadí a dražby měkkého nebo tvrdého ovoce. Zdá se také, že v Chlumci nad Cidlinou si vykládá slovo »samospráva« příliš po svém, neboť jinde národní výbory nevidí svůj úkol v tom, aby svůj majetek a svou administrativu svěřovali do rukou národních správců. Je také sporné, zda by na tomto poli byl nával zdatných i nezdatných národních správců takový, jako v jiných oborech našeho hospodářského života. Zdá se také, že nadřazené orgány budou vrtět hlavou. Snad nějak urovnají chlumecké zmatení; snad někdo si tento chlumecký konkurs uloží jako svědectví chiliasmu, který potrefil některé místní národní výbory.

Je-li nutno k tomuto konkursu připsati několik slov vážných, pak jsou to asi tato: konkurs se dovolává dvouletého plánu. Hovoří o budování. A při tom to vypadá tak, že místní národní výbor v Chlumci nad Cidlinou říká: jinak to nepůjde, musíme obec propachtovat podnikateli, my tu obec spravovat nedovedeme. Nevíme, najdou-li v Chlumci nad Cidlinou vážné zájemce o tento konkurs. Přejeme však Chlumci několik vážných lidí, kteří by si uvědomili, jaké jsou vlastní úkoly národních výborů. Několik vážných lidí, kteří by v Chlumci nad Cidlinou vyložili, že potřebujeme zdravé české obce a ne — Kocourkovy. V. G.

Blázinec s 1. listopadem

»... aby zabránili nenahraditelným ztrátám.« konstatovala úřední zpráva o schůzi vlády ve středu dne 30. října,

byli dělníci i úředníci vyzváni pracovat v pátek na Všechny sváté. Tuto zprávu a výzvu četla většina československých čtenářů ve čtvrtek, tedy den před dnem D. Načež vznikl blázinec, který měli za trest vidět všichni páni ministři. Ve čtvrtek dopoledne v četných závodech i kancelářích přerušili práci, aby se dělnictvo a úřednictvo dohodlo, bude-li svátek či bude-li všední den. Způsobily se »nenahraditelné ztráty« a jednomyslně usnesení nikde nepadlo. Lidovci — mají ve vládě náměstka předsedy vlády — řekli, že dodrží stranickou disciplínu, poslechnou výzvy vedení strany lidové demokracie a proti usnesení vlády budou pátek 1. listopadu světit. A dodali, že v sobotu půjdou do práce. Galimatajš pokračoval. Mnozí úředníci si už dříve řekli, že a pátkem spojí sobotu a neděli a — přeplněné vlaky to do- svědčily — rozjeli se na venkov vzpomenout svých zemřelých.

Horečně byly porady v hospodářských skupinách, kolik jich u nás je. Otevřít obchody, zavřít? Většina se usnesla, že bude mít v pátek otevřeno. Ale holiči krámy zavřeli, protože by neradi ztratili sobotní obchody, kdy jsou z celého týdne největší. A mlékárny? Ve výzvě, uveřejněné v pátečním tisku, bylo jim řečeno, že v sobotu mají mléko prodávat dvě hodiny. Ale mlékárny oznámily v krámech vývěskami, že v sobotu bude zavřeno celý den a že budou prodávat mléko v neděli od 7—9. Pošty to udělaly nejkrkolomněji. Hlavní pošta v Praze světila svátek, filiální roznášely dopisy jako ve všední den. Na hlavní poště byly odpodělné fronty (byl přece úředně všední den a v kancelářích se uradovalo), jakých není pamětníka... »Aby se zamezilo nenahraditelným ztrátám...« řekl jsem si a stál ve frontě na pět známek po 2.40 Kčs přesně 47 minut! (Trafiky byly zavřeny.) V sobotu dělníci nepracovali, obchody byly zavřeny, v kancelářích bylo pusto... a na hlavní poště lelkovali. Tam měli pracovní den a nikdo nepřicházel... »aby se zabránilo nenahraditelným ztrátám...«

Jak to vypadalo na venkově, to nevím. Ale bezpochyby tam byli rozumnější. Drželi po staru svátek a v sobotu se dali do práce, protože nelze vyhovět přání vlády vyhlášenému ve čtvrtek v poledne rozhlase, že v pátek je všední den, když 300 dnů v roce se mluvilo o tom, že 1. listopad bude svátek. Byl to hotový blázinec...

Páni ministři, prosím, v nejbližší schůzi vlády ráčte učinit konečné rozhodnutí, jaké to bude o v a n o c i h. Štědrý den připadá na úterý, Narození páně je ve středu, Štěpána ve čtvrtek, pak je všední pátek a sobota a nato je neděle. Další týden je stejně rozbit Silvestrem a Novým rokem. Učinite jasné rozhodnutí, »aby se zabránilo nenahraditelným ztrátám«, a neřekněte nám v sobotu 21. prosince, že Zlatá neděle nebude, že na Štěpána se pracuje. A snad se věci prospěje, kdy se už bude uvažovat, zda světit 6. leden — Tři krále — připadající na pondělí, a jak to zařídít v máji 1947. Svátek práce je ve čtvrtek, výročí vzplanutí revoluce je v pondělí, osvobození Prahy, Den vítězství, v pátek, hned nato sobota a opět neděle. Ale už ve čtvrtek nato je Nanebevstoupení Páně a deset dnů později Boží hod svatodušní a pondělí velikonoční.

Máme před sebou dvouletku, ale máme před sebou také habaděj svátků! Škoda, že jsme v dvouletém plánu neslyšeli také program vlády, které svátky se budou světit, které se spojí a nejbližší neděli a které se zruší. Do dvouletky to jistě patřilo!

Edv. C e n e k

Zloději bytů

V poslední době se velmi rozmáhá povážlivý zjev, který by mohl mít neblahý vliv na důvěru občanů k orgánům lidové samosprávy. Je to svémocně obsazování bytů bez dovozu a bez povolení bytového úřadu. Způsobu této bytové »okupace« je několik. Nejčastěji si nájemník, který se má stěhovat, vezme k sobě podnájemníka nebo příbuzného a ten prostě po odchodu nájemníka v bytě zůstane, byt se stále vede na starého nájemníka, nájemné jest řádně placeno a formálně se nic nemění. Tento způsob je nejsnáze proveditelný v zařízených bytech po Němcích, když nájemník nestěhuje s sebou nábytek, takže nevzbudí žádnou pozornost sousedů a zmočenec, který obvykle spravuje více domů, mnohdy ani neví, že nastala nějaká skutečná změna.

Uvedu několik případů. V blízkém pohraničí obývá pan národní správce vilu po býv. řediteli německé továrny, ale v Brně si drží byt, aby mohl dojíždět na neděle do divadla

politika

Slováci odpovídají Čechům

II.

Pán redaktor!

My, Slováci, mali sme už mnoho príležitostí čítať i počuť rozličné mienky českej strany o novom, povedal by som, znovu sa vytvárajúcom, pomere česko-slovenskom. Najmä teraz, po letných mesiacoch, keď mnoho Čechov navštívilo Slovensko, považovali mnohí za svoju mravnú povinnosť prispieť do stále trvajúcej debaty okolo tohoto problému. Slovák však, ktorý šesť rokov žil na Slovensku, teda dokonale ho pozná a teraz už viac ako rok žije v Prahe či inde v Čechách, nevie sa zbaviť dojmu, že poväčšinou v týchto článkoch ide o vyjadrenie akéhosi tichého a skrytého hnevu voči Slovákom. Lebo hoci každý článok a každá reč začína tým, že ide o »najlepšiu snahu«, o »dobrú vôľu« veci napraviť a že všetko to, čo sa hovorí a píše, robí sa iba v »záujme veci«, predsa všade stretáme sa s určitou dávkou zlomyselnosti, ba povieme priamo, s určitou dávkou hnevu. Možno, že je to hnev nad tým, že Slováci sa cez minulé šesť rokov mali lepšie ako české zeme, alebo prípadne väzi i v tom, že dnešní Slováci už nie sú takí, ako boli pred rokom 1938. Lebo veď prečo nepriznať otvorene, že politicky i národne sme do značnej miery vyspeli a že toto na českej strane veľmi prekvapilo.

V utvárajúcom sa pomere česko-slovenskom bola nesporné od začiatku nevhodná novinárska kampaň, ktorá dosiahla katastrofálnych rozmerov pred a najmä po voľbách. Jej dôsledky dodnes pocítujeme a nebojím sa tvrdiť, že budeme ešte dlho pocítovať. Slováci šli v roku 1945 do nového štátu v nádeji, že Česi si uvedomia všetky chyby prvej republiky (prečo to nenapísať, keď sa všade zdôrazňuje, že sa nebudú opakovať!), že vyvodí z nich dôsledky a nový štátny útvar, stavaný na základoch známej košickej dohody, stane sa plno-právnym domovom obidvoch rovnocenných národných partnerov. Z počiatku boli výhlady veľmi sľubné a Česi do značnej miery rešpektovali oprávnené požiadavky Slovákov. Hoci už dosť skoro objavovali sa kde-tu hlasy, ktoré veľmi nevhodným spôsobom hovorili napr. o tom, že pomalu bude v Prahe počuť viac slovensky ako česky, nevenovala sa týmto sporadickým prejavom patričná pozornosť ani z jednej strany.

Dôvody toho, že až do prvých mesiacov tohoto roku bol pomer medzi Čechmi a Slovákmí akýsi pokojnejší a vyrovnannejší, treba hľadať predovšetkým v politickej situácii na Slovensku a v Čechách. V českých zemiach boli pri moci komunisti a ich vplyv sa stále viac a viac rozrastal. Podobne tomu bolo aj na Slovensku, kde komunisti držali sa moci za každú cenu. Kričali o práвах slovenského národa, dovoľávali sa výdobytkov slovenského národného povstania a zašli až tak ďaleko, že si otvorene hovorili »červení ľudáci«. Ich českí súdruhovia mlčali, alebo aspoň nezakročili tak rázne, aby tento nový, komunistický separatizmus bol brzdený. Boly síce aj vtedy boje, ale viedly sa za zatvorenými dvermi a česká verejnosť o nich nevedela nič alebo len veľmi málo. Prišli však voľby a v ich dôsledku sa mali slovenskí komunisti vzdať svojich pozícií. Naproti tomu však v Čechách ich vplyv zosilnel a tu prišlo sa odrazu ku konštatovaniu, že na Slovensku nie je všetko v poriadku. Bolo treba škandalizovať viac ako 60% národa. Všimnime si dnes, ktoré české noviny najviac napádaly Slovensko, v ktorých českých novinách sa stretávame s najzlomyselnejšími článkami a poznámkami? Sú to noviny komunistické, soc. demokratické a t. zv. »nadstranické«. Slováci nikdy nebudú vedieť zabudnúť na tie písanky, ktoré sa vtedy objavovali a z ktorých mal český človek opoznať Slovensko. Každý Slovák vedel, že sú to vylomené nepravdy, lebo sám žil v prostredí, sám poznal pomery a ľudí o ktorých sa českí novinári dozvedali iba od slovenských komunistických kolegov.

Keď bola táto kampaň v najlepšom, prišli českí novinári na pozvanie predsedu SNR dr. Lettricha na Slovensko. Prišli, aby videli čo je pravda a koľko »pravdy« je v ich článkoch. Po návšteve však už nebolo v nich toľko vedomia mravnej odpovednosti, aby si priznali, že áno, urobili sme chybu, lebo sme tendenčne písali o Slovensku. Všimnime si, koľko písalo len napr. »Rudé právo« o Slovensku pred a

a pod. — Pan ředitel státního statku má v pohraničí naturální byt, ale v Brně si platí třípokojový byt, který neodhlásil a do něhož občas přijede jeho žena. — Vdova německé národnosti, která provádáním za Čecha získala československé státní občanství a byt v Praze, drží v Brně dvoupokojový byt, který již od léta jest neobydlen. — Manželé, oba trvale zaměstnaní ve Slezsku, ve snaze udržeti v Brně byt, vzdali se radosti žiti společně se svými dvěma malými dětmi, nechali děti s babičkou v brněnském třípokojovém bytě, ačkoliv by mohli všichni (i s babičkou) bydliti ve svém působišti, poněvadž tam mají velký byt. Ovšem v jejich působišti je hlášeno, že jsou v podnájmu. Takových a podobných případů je mnoho.

Těmto nepravostem by se dalo alespoň částečně zabrániti, kdyby bytový úřad v každém případě před vydáním rozhodnutí o přidělení bytu sdělil příslušnému bytovému úřadu ono ho místa, kde žadatel dosud bydlí, že žadatelé bude přidělen v jeho novém působišti byt a že uvolní v dosavadním bydlíšti svůj byt (s přesným popisem). Tak by se bytový úřad dosavadního žadatelova bydlíště dověděl o volném bytu ve svém obvodu ještě v době, kdy jest byt obsazen starým nájemníkem a mohl by zaříditi po skutečném vystěhování nájemníka zabezpečení bytu do doby přidělení bytu novému nájemníkovi. Skutečně vystěhování by nájemník ohlásil jednoduše tím, že by předal na potvrzení bytovému úřadu dosavadního bydlíště klíče od bytu, z něhož se vystěhoval. Toto potvrzení by odevzdal nájemník bytovému úřadu svého nového bydlíště, zároveň s hlášením, že se nastěhoval do přiděleného bytu. Záznam o těchto skutečnostech by byl konečným vyřízením spisu o přidělení bytu. Bytový úřad nového nájemníka bydlíště by měl přesnou evidenci těch nájemníků, kteří se do přiděleného bytu dosud nenastěhovali nebo klíče od dosavadního bytu neodevzdali, a závčas by mohl v dohodě s bytovým úřadem dosavadního bydlíště nájemníka sjednati nápravu. Dodržováním tohoto postupu, který ovšem předpokládá přesnou a rychlou spolupráci bytových úřadů všech národních výborů v celé republice, a příslušnými sankcemi mohlo by se zameziti bytovým okupantům, které můžeme bez urážky po česku nazvat »zloději bytů«, aby se zmocňovali krátkou cestou uvolněných bytů.

Musí býti snahou orgánů lidové samosprávy, aby potírali také tento druh černého obchodu, ovšem nikoli takovým způsobem, aby nakonec předmět tohoto černého obchodu, t. j. neprávem zabraný byt, zůstal zloději bytu. Jest samozřejmé v každém státě, i u nás, že odcizená věc se nikdy nenechá zloději a vrátí se majiteli, pokud je znám, nebo se prohlásí za propadlou. Stejně je tomu při každém černém obchodu. Bylo by jistě podivné, kdyby černoobchodník, u něhož bylo nalezeno na příklad 10.000 kusů cigaret, po odpykání nebo zaplacení trestu mohl žádati tyto cigarety, které si »pocílvě« koupil na černém trhu, aby mu byly vráceny. Není ale nikomu divné, že pan bytový okupant, po zaplacení případné pokuty, odstoupí podle kvality bytu nebo po odpykání trestu vězení, si sedí dál v pěkném bytě, jehož se neoprávněně zmocnil a považuje si, jak doběhl bytový úřad, že nepotřeboval dlouho čekat, až mu nějaký byt přidělí. A ostatní občané nebydlící dle respektují zákony republiky, ale za to marně čekají na přidělení bytu bytovým úřadem, který nemá vlastně co přidělovat, když velká většina bytů uniká takovým svémocným obsazováním. Při tom je každý takový bytový okupant přesvědčen, že se mu nemůže nic stát (a také se mu t. č. nic nestane), poněvadž má proti každému rozhodnutí bytového úřadu možnost podat opravný prostředek s odkladným účinkem a nakonec exekuci nelze provést, poněvadž není pro něj náhradního bytu. Toto si může ostatně každý přecíst v novinovém článku, vystřiženém a vyvěšeném na bytovém úřadě v Brně, nazvaném »Bytová příšera«, od pana předsedy MNV Josefa Podsedníka, který mimo jiné v článku napral: »Je pravda, že značný počet rodin se nastěhoval do volných bytů bez příkazu bytového úřadu, ale nynější poměry nedovolují neoprávněně nastěhovaného vystěhovati, když se mu nemůže přidělit byt náhradní.« Myslím, že i za nynějších poměrů by to proveditelné bylo a to s použitím těch předpisů, které zmocňují výkoné orgány k odebrání a zabavení předmětů černého obchodu, zejména však přidělením náhradního bytu méně hodnotného, aby svémocný obsazovatel bytu riskoval, že kromě pokuty příp. vězení bude vrácen do svého dřívějšího bytu, nebo se octne v horším bytě než dosud byl. Kdyby se takovému přestupníkovi zákona mělo dostat náhradního bytu téže hodnoty, jako je byt, jehož se svémocně zmocnil, nebylo by z tohoto začarovaného kruhu východiska.

Je nesporné, že tyto skutečnosti ubíjejí morálku občanů beztak již pokleslou vlivem válečných let a nijak nezvyšují křtu k nařizením a zákonům republiky. Dr. Frant. R u t a r

tesne po voľbách a koľko napísalo po návšteve novinárov na Slovensku. Možno, že na českej strane sa domnievajú, že Slováci nečítajú ich noviny. Môžem však s čistým svedomím tvrdiť, že na Slovensku sa číta viac českých novin ako v Čechách slovenských a že slovenský demokrat venuje rozhodne viac pozornosti napr. »Rudému právu«, ako povedzme český soc. demokrat »Čas«.

Rovný s rovným je tiež najčastejšie pretriasanou otázkou. Vraj ako si to Slováci predstavujú, toto »rovný s rovným«. Budte ubezpečení, že nepredstavujeme si to tak, aby na ministerstvách bolo 50% Čechov a 50% Slovákov, lebo vieme, že by to bol nesmysel. Slováci žiadajú iba primerané zastúpenie. (Treba skromne podotknúť, že dnes ani tento primeraný počet nie je ešte nikde dodržiavaný). Jestvuje jediné slovo, ktorému sa dosiaľ skoro každý, kto písal o česko-slovenskom pomere, vyhýbal. To slovo je dualizmus. Dodnes našiel som ho sotva v dvoch-troch článkoch, a predsa myslí naň veľmi mnoho ľudí. Lebo či nevedelo by práve to k dualizmu, ak niekto tvrdí, že keď »slovenská vláda« — Sbor povereníkov rozhoduje, o veciach na Slovensku, prečo rozhodujú slovenskí ministri v »českej vláde« o celoštátnych veciach. Dôsledok tohoto by teda mala byť »slovenská vláda« na Slovensku a »česká vláda« v Čechách. K tomuto však nechceme prísť, lebo budujeme jeden, spoločný štát. Slovenskí ministri v ústrednej vláde sú vo všeobecnosti veľkým tíňom v oku Čechom. Prečo? Vari Česi nevidia to, čo vidia Slováci veľmi dobre: od poslednej pražskej dohody bola právomoc Sboru povereníkov a SNR značne oslabená. Považujete to za správne, ak ste prijali košickú dohodu, že sa vôbec môžu stať prípady, aby ústredný minister zasahoval do čiste osobných otázok na Slovensku iba na základe straníckom (ministerstvo informácií a SLOFIS). Konečne o tom, že ústredná vláda rieši veci nie české, ale celoštátne, a Sbor povereníkov veci slovenské, sa už toľko popísalo, že to nebudeme znovu pretriasať. Chcel by som však ešte raz zdôrazniť, aby si v Čechách uvedomili rozdielny vývoj Slovenska a Čiech za šesť rokov. Treba vziať na vedomie tú skutočnosť, že bude trvať ešte niekoľko rokov, kým cesty Slovensku k dokiahnutiu jednotnosti pôjdu iným smerom ako cesty Čiech a Čechov. Máme jeden cieľ: spoločnú republiku, ale predbežne rozdielne cesty nás vedú k tomuto cieľu. Preto a len preto je dnes Sbor povereníkov a v ňom ľudia, ktorí doma viedli odboj. Oni poznajú situáciu na Slovensku a vedia, ako ho treba viesť.

V poslednej dobe čítavame stále viac a viac o novej snahe centralizovania, najmä v sektore hospodárskom a priemyselnom. Nedávno sa dozvedela slovenská verejnosť o tom, ako a na čom stoja Slováci v otázke zahraničných kultúrnych prídelencov. Prenikajú zprávy o veľmi pomýlenej politike na ministerstve zahraničného obchodu vči slovenským požiadavkám a Slovákom. Verte, človek keď sa rozpráva so Slováckmi z pražských ústredných úradov, počuje rozličné mienky, a práve také neradosťné sú častokrát aj zprávy o rozličných rokovaniach medzi českými a slovenskými úradníkmi. O tomto všetkom sa na Slovensku vie, toto všetko Slováci veľmi pozorne sledujú a robia z toho uzávery. Niekdedy sú pomery už také krikl'avé, že si vynútiť i novinové články. Najmä okolo ministerstva informácií a pôdohospodárstva a ich slovenských partnerov — povereníctiev je v poslednej dobe mnoho hluku.

Ešte na jednu vec by som chcel poukázať v tejto súvislosti. Na reči a písania o jednom či dvoch národoch. Myslím, že všetci Česi, ktorí od minulého roku navštívili Slovensko, presvedčili sa o tom, že vyslovenie »československého« národa znamená vždy rozchod, koniec debaty. Preto by bolo veľmi dobre uviesť si konečne, že Slováci sa cítia národom samostatným a že z toho neslevia ani slovko. Staršou generáciou Slovákov, ktorá kedysi zdôrazňovala tzv. československý národ, mladá slovenská generácia pohŕdá. Ano, v priamom slova smysle pohŕdá. Kým sa tento fakt neprijme aj na českej strane ako jednoznačný, definitívny a nemenný, sa o ktorom sa viac nemusí, ba nesmie debatovať, zatiaľ budeme ďaleko od dorozumenia. Ak Česi poznajú Slovákov, musia vedieť, že títo nemajú radi rozličné rady. A nerád počujú rady práve o tom, akým spôsobom, kedy a za akých podmienok raz prideme k tejto národnej jednotnosti. Čím viac sa bude zdôrazňovať, že k nej musíme prísť, tým budú Slováci zatvrdilejší. Slováci chcú budovať Československú republiku, ako rovnocenný národ. Nemajte im však za zlé, že chcú budovať v prvom rade svoje Slovensko v rámci tejto republiky.

Týchto niekoľko myšlienok mi prišlo na um, keď som čítal otvorené slová v posledných dvoch číslach »Dneška« o Slovensku. Vážim si ich, lebo boli otvorené a vyjadrovaly

to, čo hovorí veľká väčšina Čechov a Moravanov. Prijmite teda, prosím, aj týchto niekoľko riadkov ako otvorená slová Slovákov.

LOB

do ba a lidé

Michal Mareš

Ústecký případ

II.

V předešlém článku o ústecké aféře opominul jsem se zmíniti o dojemné poctivosti za dnešních dnů, o živnostníku a ústeckém starousedlíku panu J. Haškovi. Tento muž v bouřlivých dnech převzal sáček skvostů v hodnotě více než 180 milionů Kčs. S tímto bývalým Schichtovým majetkem měl odejiti do Prahy, aby poklad odevzdal pro stát a lid do trezoru Národní banky. Poměry byly tehdy velmi nejisté a než se na cestu dostal, spal pan Hašek se skvosty v posteli, vlastně nespál, ale bděl, maje poklad pod polštářem. Jak se pak doznal, prožil plno strachu. Naopak se mu konečně po stejné úzkostlivé cestě podařilo odevzdati vše na patričním místě. Víte pane Hašku, u nás máme různá vyznamenání, namnoze i lidem nehodným udělovaná, ale za obecné zásluhy máme jen tu možnost, aby o vás novináři napsali několik řádek, jako jsou tyto.

Ústí nad Labem má svou zvláštnost. Ve funkci, odpovídající funkci bývalých okresních hejtmanů, je tu žena, předsedkyně ONV paní Marie Vobecká. Znáám tuto poslankyni ještě z dob, kdy se ve dne v noci exponovala pro hladově chudáky v pohraničí, ať byli jakéhokoliv přesvědčení nebo národnosti. Stejně neznala nikdy minutu oddechu v boji proti fašismu a její činnost za strašlivých sedm let války je stejně dobře známa. Tato občanka si věru zasloužila, aby zaujala místo, jež jí bylo svěřeno. Je jistě velmi nešťastná nad tím, co se tam vše ve svěřeném jí rayonu nepěkného odehrálo.

Nyní je paní Vobecké leckde vytýkáno, a to i tiskem, že nedbala výstrah a tak jaksi zavinila dalekosáhlejší škody, než byly původní, jimž nemohlo již býti zabráněno. Nuže, každý člověk ví, když se na něho nahrne lavina podnětů, zákroků, intervencí, schůzí, jednání a všeho ostatního, co souvisí s činností exponovaného jednotlivce, že mu i při sebe lepší pohotovosti a odstražitosti nějakým potevřeným okénkem unikne to nebo ono. Tak si to alespoň představuji zde, kde již v listopadu minulého roku i letos v únoru byly dáány určité podněty. Kdyby se jich bylo dbálo, rozsah aféry by byl menší.

Je jisté, že lidé na exponovaných místech často dobře nevidí, co se vlastně děje, jsouce obklopeni, jak to všude můžeme pozorovati, lidmi, za jejichž masku nelze dobře zřítí.

Pokusme se nyní rekonstruovati děj otištěním několika časových dokumentů, třeba trochu pro historika. Prvé zprávy v místním ústeckém tisku s poukazy na to, co se děje v zákulisí, vyšly již v listopadu minulého roku v národně socialistickém i sociálně demokratickém tisku. Stejně závažná upozornění napověděl komunistický týdeník »Sever«, který svého času patřil, a to ještě do nedávna, k nejlépe vedeným a seriosním krajinským listům. Zmínili jsme se již v minulém čísle, že pisatel těchto poukazů, který psal pod pseudonymem P a l e á t, byl na to zbaven svého místa. Nyní ocitujeme si třeba několik zápisků z ústeckých časopisů. Tak třeba tento z posledních dnů:

Pojednou z nouze ctnost

Pro ústeckou veřejnost a nejvíce pak pro nás bylo rozhlasové oznámení bezpečnostního referenta ONV opravdu velikým překvapením. Pojednou musel doznati, že bylo konečně zatčeno »několik významných osob«. Nebylo to jen zneužití úřední moci, nýbrž mnohem více: defraudace, vykrádání státního majetku, šmelinářství, zkrátka nejhorší zlatokopectví v největší míře. O vině zatčených se dávno vědělo a my jsme na ně veřejně poukazovali již před volbami. Na podvody zatčeného Nápravníka bylo námi upozorněno již v listopadu minulého roku. Ještě před 3 týdny, kdy jsme znovu upozornili v časopise na zločiny Nápravníka a jiných, zavolal si bezpečnostní referent redaktora časopisu a hrozil mu zatčením i všem dopisovatelům. Popíráme ovšem, že k zatčení zlatokopů došlo s popudem ONV v Ústí n. L. Teprve když o záležitost začala se více zajímat pražská kriminální policie, nedalo se katastrofě zabránit.

Co se již dávno vědělo o pana Nápravníkově, je jasně zřejmo z této výstrahy národního výboru nymburského ze dne 7. XI. m. r.

Nymburk dne 7. listopadu 1945.

Br.

Národní výbor pol. okresu Nymburk.
Pres./Z. Č. j.

Okresnímu sekretariátu komunistické strany Československa
Ústí nad Labem.

Vážení soudruzi!

Dozvěděli jsme se, že v organizaci komunistické strany v Ústí n. L. nachází se Josef Nápravník, který bydlel několik let v Nymburce. Josef Nápravník byl všeobecně znám jako člověk pochybných kvalit, velký šmelinář a udržoval styky s pražským vedením gestapa a různých německých institucí, kterým dával mouku a všechno, co sehnat mohl. Josef Nápravník je intrikář, který dovede velmi rafinovaným a šikovným způsobem vetřít se všady, aby mohl po shlednutí situace rozprostrít znovu své síť a pokračovat ve špinavé práci, kterou byl nucen zanechat v den 5. května letošního roku.

Proto žádáme, je-li členem komunistické strany v Ústí, aby byl šikovným způsobem ze strany odstraněn a aby současně byla upozorněna soudr. Vobecká, předsedkyně správní komise, aby ho zbavila funkcí, které podle doslechu má zastávat ve správní komisi jako zemědělský referent. Čím dříve se tak stane, tím lépe pro komunistickou stranu a správní komisi.

Se soudružským pozdravem za komunistickou stranu, okresní vedení v Nymburce:

Úřední kulaté razítko
NV pro pol. okres Nymburk

Podpis nečitelný
okr. sekretář KSČ.

Alois Tyll v. r.,
předseda ONV.

Slouží jistě ke cti nymburským soudruhům s poslancem Aloisem Tylllem v čele, že zavčas upozornili do vlastních řad na prašivou ovci. Trochu se člověku chce usmát, čteme-li, aby byl Nápravník šikovným způsobem odstraněn. Ten byl, přátelé, trochu šikovnější, jak vidno z jeho chování, a jaká pravda ve slovech: Čím dříve se tak stane atd. Ale pozdě bycha honit. Ale tato výstraha by měla být všeobecně platnou všem stranám nikoliv k šikovnému, nýbrž nemilosrdnému postupu.

Zde druhá výstraha o týden později:

Národní výbor pol. okresu Nymburk.
Pres./Z. Č. j. 509/45-D.

Nymburk dne 14. listopadu 1945.
Br.

Okresní nár. výbor v Ústí n. L.
Došlo dne: 15. 11. 1945.
Č. j.

Okresnímu národnímu výboru v Ústí nad Labem.

Dozvěděli jsme, že u okresního národního výboru v Ústí nad Labem nachází se ve funkci zemědělského referenta

Josef Nápravník, který delší dobu za okupace působil v Nymburce u Českobrodské společnosti pro obchod s obilím, kde obchodoval na černo ne z hlediska sabotáže aneb národní věci, nýbrž pro osobní obohacení se. Po delší dobu udržoval styky a spojení s německými okupanty, s kterými dělal černé obchody a když nebylo možno věci zatajit, ponevadž se to rozrostlo do velikých rozměrů a nebylo možno ani ze strany okupantů věci zachránit, byl naposledy samotnými okupanty zavřen. Podotýkáme, že nebylo to ve prospěch národa a samotné sabotáže, nýbrž sledování svých osobních cílů. Na to upozorňujeme okresní národní výbor v Ústí nad Labem.

Za:

Úřední kulaté razítko:
Národní výbor pro pol. okres
Nymburk.

Alois Tyll v. r.,
předseda.

A zde další dokument k historii typického zlatokopa:

Protokol

k revisi, konané dne 28. 3. 1946 u firmy Josef Storch,
Ústí n. L., Hradiště 22.

Organisace podniku po stránce administrativní jest v desolátním stavu. Tento stav umožnil obcházení řízeného hospodářství, jakož i jiné nezákonné peněžní manipulace, které byly namátkově v podniku shledány a které níže uvádíme. Vinu na tomto stavu nesou hlavně tyto okolnosti:

Národní správce, Josef Nápravník, který sice má potřebné obchodní znalosti, nevěnuje podniku ani zlomek potřebného času, takže úřednictvo ve svých resortech jedná naprosto nekontrolovaně. Byly zjištěny další delikty:

Počáteční inventura a soupis jmění jest proveden ke dni 9. 6. 1945, není však podepsán ani předávajícím, ani přijímajícím, ani orgánem národního výboru, ani jiným svědkem. Při nástupu pana Nápravníka dnem 11. 8. 1945 není také sepsán popis jmění, se kterým se národní správce ujal své funkce.

Manko mouky povstalo podle našeho názoru prodejem na černo, což dokazuje mnoho fingovaných účtů. Komu a kým toto zboží bylo skutečně dodáno, nemohlo být zjištěno. Mouka byla dávana též bez odběrních oprávnění zaměstnancům, o čemž jsme se přesvědčili z protokolu Obilovazu.

Osobní konto p. J. Nápravníka jest též zatíženo částkou 27.512,40 Kčs za manko na semenech. Jak toto manko vzniklo, nebylo též vysvětleno, takže pan Nápravník dluhuje podniku celkem za nekryté zboží 50.161,20 Kčs. Z jakého titulu si národní správce J. Nápravník připsuje ztrátu zboží k tíži svého osobního konta, jest nevyvětlitelné.

Namátkově bylo zjištěno, že šesti zaměstnancům bylo 20. XI. 1945 půjčeno po 5000 Kčs a z pokladny hotově vyplaceno. Zaměstnanec Hrodek a bývalý zaměstnanec Dvořák však popírají, že by si kdy byli takovou částku vypůjčili od firmy. Komu a kým byly tyto peníze skutečně vyplaceny, nepodařilo se zjistit.

Mzdová kniha je vedena nepořádně. Mzdové listiny chybějí. — Zásobní kniha mlýnských výrobků jest zcela přepisována a je z ní vyříznuto 17 listů. — Firma vykupuje neoprávněně bez uzávěrkových listů brambory. Doporučujeme, aby v podniku byla v zájmu ochrany státního majetku provedena důkladná finanční, jakož i hospodářská revize, neboť podnik vykazuje za půl roku 9 milionů obrátu a jeho administrativa jest nejasná a nasvědčuje mnoha deliktům!

V Ústí nad Labem dne 28. března 1946.

A zde několik drobných zpráv ze žurnalistovy kapsy jednoho dne — z kapsy ústeckého lokálkáře:

Hledá se 300 kusů dobytka

Opravdovou ironií je, že v současné době je na ústeckém okrese veřejným tajemstvím, že se hledá přes 300 kusů dobytka, jež se ztratily — bez listků! — Došlo sice k několika zatčením v Ústí n. L. i okolí. Ale nelze vinit ani ONV ani okresní rolnickou komisi. Ty mohou jen podati informace,

pokud se je smějí obyčejní poplatníci v lidové demokracii dozvědět.

Hovory s policií

zavedli si z popudu MNV v Teplicích-Šanově a velmi si je pochvalují. Dochází při nich k vyjasnění a výměně názorů mezi veřejností a policejními orgány. Snad by se osvědčily i v Ústí n. L., kde je velmi mnoho věcí veřejnosti nejasných. Vedení bezpečnostních orgánů jistě by vysvětlilo, proč na př. býv. důstojník německé armády, pozdější člen MNV, se pohybuje v Ústí n. L. volně a bez pásky, zatím co čeští lidé pro pouhé nařčení jsou drženi v dohucovacích táborech. Nebo proč na př. vážený funkcionář je pro prokázaný mravnostní delikt s nezletilou Němkou vyšetřován na svobodě, zatím co obchodník s ovocem pro neprokázaný prodej meruněk byl z příkazu téhož orgánu vzat ihned do vazby. A ještě jiné věci mohly by být při těchto hovorech veřejnosti vysvětleny.

Pod svícnem bývá tma....

V posledním týdnu bylo v době 4 dnů vyloupeno na Hlavním náměstí a v nejbližších ulicích v Ústí n. L. šest obchodů. Téměř ve všech byly rozbity výkladní skříně. Jeden z těchto obchodů nalézá se dokonce v domě, v jejímž prvním poschodí je ubytována místní policie. Ptáti se, co dělá SNB, bylo by zbytečné, protože z činnosti zlodějí to nejlépe každý vidí sám.

Ejhle pan předseda MNV

Úředně bylo nyní zjištěno, že v Habartících na Ústecku předseda MSK byl třikrát zbaven volebního práva a přece jej jeho kandidáti postavili v čelo kandidátky do obce. A kolik podobných případů mohli bychom jmenovat téměř ze všech míst v pohraničí, praví místní zpravodajství v Ústí n. Labem.

Alkohol, nemocnice, hrobník

V soc. demokratické »Nové době« přihlásily se dvě další kategorie k soutěži při chystaném budovatelském plánu: Hrobník, který slibuje zvýšit výkon o celou řádku procent, a pak zaměstnanci nemocnic, již se připravují na zvýšený počet přechodně nemocných a raněných... Obě kategorie mají v poslední době zvláště usnadněné podmínky soutěže: stále stoupající spotřeba lihovin! Každodenně je možno se přesvědčit, že obě kategorie budou mít práce až dost a tím i zaručený úspěch v soutěži. Počet raněných také slibně vzrůstá, zejména, když sám dopravní referent ONV dodal v těchto dnech do nemocnice tři těžce zraněné spolucestující. Zjištěná příčina: Silná lihová směs, klikatá jízda a cíl cesty — v příkopě...

Kontraband 1 a půlmilionu cigaret — a kde jsou?

Dostat do oběhu miliony cigaret na černo, na to už musí být řádný a viditelný aparát. Z toho bylo v poslední době zachyceno téměř jeden a půl milionů, což je jistě jen část. Také v Ústí n. Lab. byl již při návštěvě p. ministra výživy chycen šmelinář, právě když v noci přivázel do města pro černý obchod — maličkost — 120 tisíc cigaret. Co se pak stalo se zatčenými a s oním záviděníhodným množstvím cigaret, se nikdo nedozvěděl. V dnešní lidovládě je takováto, mírně řečeno, skrovnost příslušných orgánů jistě nemístná, zejména jednání se o příživníky neznámého původu, pro něž poctivá práce nebyla a nebude nikdy ideálem.

Albatros

Pro »zlatokopy« byl v Ústí n. Labem založen se schválením příslušných úřadů noční zábavní podnik Albatros. Ten byl však určen jen pro ty, jimž zbývalo hodně peněz na utrácení. Vstupné lidové 50 Kčs, talíř polévky 15 Kčs, náprstek líkáru 50 Kčs i více atd. Ostatní tělesná potěšení byla ovšem také úměrně lidově drahá. Podnik pod okny ONV blahodárně působil v Ústí n. Lab. více než rok. Nyní majitel zmizel. Ale do světa bylo úředně sděleno, že toto středisko šmelinářů bylo úředně zavřeno. To byla zpráva pro neinformovanou ve-

řejnost. V Ústí n. Lab. každý občan ví, že podnik je uzavřen proto, že nájemce utekl do říše, řádně obohacen. Zato zanechal zde dluhy, jdoucí do statisíců, nezaplátiv městu za prouč plyn a dávky, nemocenské pojišťovně desetitisíce za sociální pojištění a okresu srážky z německých zaměstnanců. Nikdo pověřených úřadů jej nekontroloval, proto také neplatil. Ny ní se z toho uděloval krásné morální gesto: Podnik prý by proto uzavřen, aby se zamezilo zmáhající se opilství.

Čistka pokračuje

Podle informací soc. dem. tisku byl nedávno zatčen před sedá ONV v Mostě a s ním řada osob, jimž byl právě svěřen dozor nad cizím majetkem a veřejným pořádkem. V těchto dnech přineslo Právo lidu zprávu z Chomutova, podle níž by ze strany KSČ s urychlením vyloučení předseda MNV a s ním zmocněnec ministra informací. Co předcházelo jejich vyloučení, je již v pohraničí obvyklé. Také v Ústí n. Lab. nedávno došlo k zatčení člena rady MNV pro mravnostní delikt a těžkou kolaboraci. Nyní byl zatčen další člen rady, stavební referent a vedoucí úředník stavebního úřadu MNV. Další zatýkáni není vyloučeno.

Svého času upozornili jsme ONV v Ústí n. Lab. na zločinné a trapné jednání předsedy MSK Truhláře ve Chvalově, který ve funkci předsedy závodní rady ČSD okradl vdovu p. zabitým soudr. Krejsovi. Truhlář vybrán byl stanicí SNB v Zálezlech jako nejlepší občan v obci! Jmenovaný měl dokonce tolik odvahy, že podal na okradenou vdovu žalobu pro křivé nařčení. V úřednicích protokolech, sepsaných na stanici SNB v Zálezlech, bylo výslovně uvedeno, že Truhlář odevzdal nešťastné vdově celý výnos sbírky. Tato však v trestním údar doklady prokázala pravý opak. Nyní před několika dny by Truhlář vzat do vazby okresního soudu v Ústí n. Lab. pro defraudaci obecních peněz. Úředně bylo totiž zjištěno — ovšem bez účasti stanice SNB v Zálezlech — že Tr. sbírky pro vdovu utratil a co jí vyplatil, vyplatil opět z obecní pokladny. Předseda MSK je nyní ve vazbě u okresního soudu v Ústí nad Labem.

Z tuctů podobných případů, které bych mohl uveřejnit, otiskuji jediný, jen asi tak půlmilionový — tedy při pad celkem »nepatrný«. Proč zrovna ten? Poněvadž ověřování ostatních by trvalo buhví jak dlouho, a zde mám jeden úředně doložený, pěkně a jasně. Nejprve předesílám me záznam z místního tisku:

Kraj zákonem opuštěný.

Tak nazval týdeník »Dnešek« náš pohraniční kraj. Na svědčují tomu názvu celá řada nevyšetřovaných deliktů k nimž uvádíme i tento případ z Malého Chvojna u Ústí n. L.: Zde byly v červenci minulého roku ve vile Němce dr. Püschela za přítomnosti člena ONV v Ústí n. L. a členů SNI zabaveny cenné sbírky, originály, oděvy a jiné nejménovanými věci v ceně několika set tisíc Kčs. Podle přísahných výpovědí svědků převzal tyto věci tehdejší předseda správní komis Hrubeš, který je národním správcem tamní továrny na nádobí. Podle zjištění nově zvoleného národního výboru a podle nových výpovědí svědků, nebyly zabaveny věci do dnešních dnů odevzdány. Záležitost se zatím vyšetřuje, ovšem tak, aby se o ní nikdo nedověděl. Protokoly svědků byly zaslány ústředním orgánům do Prahy, aby se přišli podívat do kraje, který byl skutečně zákonem opuštěn.

Protokol

sepsaný dne 17. července 1946 v kanceláři místního národního výboru v Malém Chvojné s Marií Lindákovou, bytér v Malém Chvojné č. 46 u JUDr. Viléma Püschela.

Nastoupila jsem dne 17. prosince 1944 jako služebná o zdravovně dr. Püschela v Malém Chvojné. V červenci 1944 dostavil se do o zdravovny p. Hrubeš s komisařem z Českého Chvojna Strakou a dvěma četníky, také z Českého Chvojna. Jmenovaní zaplombovali všechny skříně a byt. Fuchynám nechali otevřenu, a pak jsem tam zůstala sama. Část tam docházal p. Hrubeš, ledacos si vzal, a zase odešel. Ze p. Hrubeš odnesl věci, vím pouze, že odnesl šaty dr. Püschela, ta neční kostymy jeho pani, boty, knihy. Kolik jich odnesl, nevím. Kromě toho odnesl obraz císaře Josefa II. (originál). Obled

kteřý patřil Dr. Püschelovi, jsem viděla a poznala na p. Hrubešovi, který byl do něho oblečen.

Malé Chvojno, dne 17. července 1946.

Výslech

ženy býv. majitele rekreačního domu čp. 46 v Malém Chvojně Pavly Puschelové, německé národnosti, dočasně bytem v Malém Chvojně 34.

Jmenovaná uvádí následující:

Asi 10. VII. 1945 ráno v 10 hodin dopoledne dostavila se do ozdravovny následující komise, složená z těchto panů, a sice: p. Otakara Hrubeše, t. č. předsedy místní správní komise, p. Straky, úředníka okresního národního výboru v Ústí n. L. a dvou členů SNB z Českého Chvojna.

Uvedená komise při svém zákroku zaplombovala všechny skříně. Při této příležitosti prohlíželi pánové sbírku mincí. Na druhý den přišli opět uvedení pánové asi v 10 hodin dopoledne, otevřeli všechny skříně, až na skříně mého muže. Na to mně bylo nařízeno, abych sbalila svoje věci, a ještě téhož dne byla jsem přestěhována s částí svého majetku do Malého Chvojna č. 34. Po mém přestěhování po dobu 4—5 dnů jsem docházela do ozdravovny na krmení a dojení krav. Po tu dobu, pokud jsem viděla, bylo vše zaplombované a zamčené.

Prohlašuji přísahně, že do příchodu uvedené komise se z mého soukromého bytu nic neztratilo. Jako dodatek uvádím následující: Moji šatnu, která obsahovala 20 tanečních rob, odvezl celou p. Hrubeš do Malého Chvojna.

Pravdivost tohoto zápisu potvrzuje vyslychaná svým vlastnoručním podpisem.

Protokol

sepsáný dne 16. července 1946 o 18. hod. v úřední místnosti místního národního výboru v Malém Chvojně za účasti následujících panů, a sice: Předsedy MNV p. Josefa Kotašky, místopředsedy Josefa Malého a členů rady MNV pp.: Václava Hanouska, Bedřicha Marka a Rudolfa Štaňka, všichni bytem v Malém Chvojně. Protokol byl sepsán s JUDr. Vilémem Püschelem, německé národnosti, bytem v Malém Chvojně č. 34, za účelem zjištění majetku, který se nacházel v rekreačním domě č. 46, jehož byl vyslychaný vlastníkem. Vyslychaný vypovídal následující: 1. V mém majetku nacházela se skříňka as 60 cm dlouhá, 40 cm široká a 30 cm vysoká, s 8-10 zásuvkami, kde v každé zásuvce bylo uloženo 80—100 kusů starých mincí z celého světa. Podle sdělení jeho matky byla sbírka odhadnuta v roce 1923 asi na 100.000 Kčs. 2. Dále se nacházela v jeho vlastnictví sbírka poštovních známek z celého světa, která v roce 1941 byla přibližně odhadnuta na 40 až 50 tisíc Kčs. Známky byly vesměs cenné. Kolik listů toto album obsahovalo, se již nepamatuje, neboť sbírku zařídil jeho otec. 3. V mém vlastnictví se též nacházely zlaté pánské hodinky jednoplášťové, které byly dědictvím po mém otci. 4. 1 kožich tříčtvrteční v ceně as 20.000 Kčs, bisamová kožešina, 1 anglický zimník, 2 zimní a 3 sportovní šaty, 2 páry vysokých bot. Pravdivost tohoto protokolu potvrzuje vyslychaný svým vlastnoručním podpisem. Protokol tento byl přeložen do řeči německé a vyslychaný sám částečně ovládá řeč českou. — Dodatek: K uvedenému hlášení se ještě poznamenává, že v soukromém bytě JUDr. Viléma Püschela byla knihovna, obsahující asi 20 antických knih v řeči latinské a německé. Kromě toho nacházela se tam ještě knihovna, která čítala asi 300 svazků moderní literatury německé. Ještě se tam nacházel originál obrazu císaře Josefa II. (olejová malba) pravděpodobně z roku 1770. Malé Chvojno, dne 16. července 1945.

Není možno vše uveřejňovati a tak se spokojíme poukazy telegrafickými:

Referent elektrických podniků zprzil 15letou Němku u něho zaměstnanou. Do protokolu o tomto panu inženýru lze nahlédnouti na kriminálce. Stavební referent Skřivánek, jak vidno z místním sdělení, byl pro zpronevěru zatčen a zase propuštěn. Je to snad týž, který dal zbořiti české památné domy z doby Jiříka Poděbradského? A je to snad i on, který se vyjádřil na upozornění odborníka, že by památná stavení neměla býti zbořena: »Máte děti? Tedy o ty se starejte!«

Jiná zpráva: Vyučený zedník dostal obchod s rybami a slabý, vyučený číšník byl poslán do šachty.

Co se stalo v Ústí s falšováním odvozních lístků z bouraček a jak pak se tam manipulovalo s nevyplácením tak zvaného prášného příplatku? Tento příplatek, který se má vypláceti dělníkům zaměstnaným na bouračkách, sice prý byl zaučtován, ale dělníkům — snad proto, že to byli Němci — nevyplácen? Na dotaz, jak dlouho se ještě bude v Ústí bourat: »Budeme tak dlouho bourat, dokud nedostaneme jiný kšeft.«

V Schichtově vile stála ve dne v noci hlídka tří až čtyř mužů a v noci tu byl ještě hlídač. Na noc se pečtily dveře a zkoumaly pečeti, a pak se na konec zjistilo, že veškeré pečetení nebylo nic platné. V knihovně byla vydána okenní tabule a tou se tam prostě lezlo. Jindy zase přijel hasičský sbor s tvrzením, že ve vile hoří. Vrátný odmítl vstup, poněvadž o požár není ani řeči, ale hasiči do vily přece jen vnikli — odpor vrátného byl marný — není řečeno, že při tomto bůhví kým fingovaného poplachu, hasiči nečinili nic jiného, než svou povinnost, ale jistě porozumíme vrátnému a současně hlídači Němci, který byl převzat i s Schichtovým majetkem, když sepal ruce a pravil: »Denně se modlím k panu Bohu, abych už byl odsunut.«

Nakonec pak ještě dva citáty. Tato zpráva »Průkopníka« vystavuje pohraniční mládeži v Neštěmických skutečně prapodivné vysvědčení:

Neštěmická mládež zabrala si ihned v prvních dnech revoluce jednu z nejlepších budov v obci, býv. Radnitzovu vilu. Protože slibovala občanstvu reprezentační činnost, musela se také podle toho zařídit. Co všechno činovníci SČM snesli do této prostorné vily, nelze jen několika slovy říci. Krásný, drahý nábytek, vitriny s broušeným sklem, kauče, koberce, bohaté stoličky a ložní prádlo i kuchyňské zařízení. Ovšem také několik psacích strojů, knihy a množství hudebních nástrojů. Tak bylo naplněno 10 velkých obyvacích místností. Rovněž prostorná ovocná zahrada byla jí k dispozici. Nikdo z místních činovníků MNV si ani netroufal zeptati se vedení SČM, jak pokročilo v budovatelské práci. Každý však s napětím očekával, že se tu připravuje opravdu něco velikého! Konečně se zástupci stran v MNV rozhodli podívat se na činnost svých budoucích nástupců. Jaké však překvapení! Krásný nábytek, pokud nebyl odnesen nebo vyměněn, byl ničen, skrovné zbytky kdysi bohatých zásob prádla ve všech místnostech rozházené a špinavé, všude nepořádek. V kuchyni pak pravá poušť s odporným zápachem ze zbytků jídel a ze zdechlých krys. Kuchyňské nádobí, poházené ve všech koutech, v jedné zmeti s hudebními nástroji, jimž většinou chyběly hlavní součástky; velká basa pak byla umělecky rozšlapána. Škoda, že nebyly pořízeny na místě snímky, aby také Fond národní obnovy měl trvalé upomínky na činnost mnohých »reformátorů« v pohraničí. V nejlepším pořádku prý byly psací stroje, ovšem to se nemohlo zjistit, protože se žádné nenašly. Škody na zanechaných věcech byly jen neodborně odhadnuty do deseti tisíců, ostatní nemohly být vůbec zjištěny. Po jednomyslném rozhodnutí přítomných členů MNV byl dům SČM odňat a bude pravděpodobně prodán, nebo jinak účelněji použit. —oš—

A Ústecká zpráva z Lidové demokracie jasně ilustruje, jak se hospodaří s národním majetkem. K těm bouračkám by ale mohl dáti citovanému listu snad nejlepší informace příslušník lidové strany, který byl nebo snad ještě je při asanačních pracích zaměstnan na jedné z vedoucích posic. Zde citát z Lid. demokracie:

Tedy okolnost, že byly provedeny bourací a odklízovací práce, nesmějí býti nikomu zámkou k velké chvále a honosnosti. Na světě těch trosek bylo po válce mnoho a mnoho, ale všude se odkládaly bez velkých řečí a mnohem rychleji než u nás, třeba šlo o daleko hroznější zkázu. Ale velmi záleželo na tom, jak byly tyto práce provedeny, jaký náklad

si vyžádaly, a tu jsme u jádra věci. V Ústí nad Labem byly vynaloženy na bourací práce zbytečně veliké náklady hlavně proto, že se zcela neodborně práce prováděly a více než neehospodárně za vedení bývalého zmocněnce, který musil ihned opustit svou funkci. Mohlo se na příklad mnoho věcí z bouráček prodati nebo jinak užítkovat a použít, jako na příklad schody, okenní rámy, dveře atd. Domy se jeden čas přímo vyhazovaly do povětří se vším krásným příslušenstvím a vybavením. A rozhodně mnohý dům se dal ještě zachránit k obydlení a na příklad městská knihovna, ze které se mohl adaptací, menší částkou než stálo bourání, získati kulturní stánek, na který si musíme dlouho ještě počkati, než se vybuduje nový kulturní dům. Veřejnost jistě bude sledovati, povolá-li MNV v Ústí nad Labem k odpovědnosti v této záležitosti pověření, který tolik státních peněz prohospodařil.

Spravedlnost vždy a pravdu vždy. Nebudíž vše svažováno jen na komunisty. Kdo je pan Kočí? S tímto mužem, pěkně v ústecké aféře exponovaným, se nyní hraje hra, jedna strana se ho zřiká ve prospěch druhé.

Přijde jistě všechno na světlo Boží? Kolik lumpů a násilníků již bylo zavřeno, ale o nějakém soudním přelíčení jsme celkem nic nečetli!

život a instituce

Edvard Valenta

Román o právu na neklid

Vylíčíme zde skutečný, pravdivý příběh o dvou právech na neklid, aniž k tomu co dodáme, domnívající se, že příběh komentářů nepotřebuje. Jenom pro pořádek uvádíme, že všechna jména i místa v příběhu uvedená jsou skutečná, až na jména hlavní osoby. Neboť, jak už to ve světě bývá, lidé opravdu nešťastní nejsou rádi, je-li ukázáno jejich sedmibolestné srdce celému národu.

Když začala válka, byl Ladislav Novák ředitelem filmových atelierů na Barrandově. Zároveň s ním tam byl ředitelem Ladislav Reichel, který však musil uprchnout v den, kdy Němci překročili naše hranice. Odjel do Jugoslaviie, a vilu, kterou obýval, dal k dispozici rodině Novákové. Tehdy byl nejvyšším pánem u filmu známý Glaesgen. Na doporučení tehdejšího majitele Barrandova vyklidili manželé Novákoví tuto vilu pro Glaesgena, neboť jim bylo slíbeno, že Němci se pak o ně nebudou starat. Paní Nováková je totiž židovka. Spáchav mnoho podvodů, byl Glaesgen odvezen jednoho dne kamsi do Holandska a na jeho místo přišel nějaký Schulz. Tím se začíná pochmurný příběh. Schulz počal Novákoví vyčítat jeho manželku a šestnáctiletého syna Miroslava, míšence, a nakonec mu dal ultimatum, že se musí buď dát rozvést, nebo opustit místo. Manželé se radili. Rozhodování bylo těžké, neboť se milovali, a paní byla v sedmém měsíci. Na manželčinu prosbu se dal konečně ředitel Novák formálně rozvést, aby nepřišel o své postavení a aby mohl žít manželčiny stařícké rodiče a rodinu jejího bratra, poloslepého krejčího Marka s ženou a dětmi. Sedm lidí živil ředitel Novák až do doby, kdy staří rodiče jeho manželky musili do Polska, kde byli utraceni v plynu.

Paní Novákové se zatím narodila dceruška. Pan Novák ubytoval ženu s děčkem ve vile poblíž svého bytu a denně jí tam tajně navštěvoval, nedbaje toho, že Schulz ho dává stále stopovat a stále mu vyhrožuje. Ředitel Novák byl konečně stálým napětím tak zničen, že nedovedl posleze ani přecházet s chodníku na chodník.

I Schulz napáchal na Barrandově mnoho podvodů a byl vystřídán nějakým Hainem. Hain Novákoví domlouval,

aby ženu nenavštěvoval, že se to o něm ví. Ale protože ředitel Novák byl odborník a nikdo z Němců vedení atelierů vůbec nerozuměl, drželi si ho tam dál. Ačkoliv oba ho nutili zdvihat pravici, ředitel Novák to nikdy neučinil a nikdy se se svými nadřízenými Němci soukromě nestýkal. Se zafatými zuby hleděl vydržet až do dne, kdy atelierly odevzdá novému státu.

Jedné noci byla paní Nováková konečně odvezena do koncentráku a ředitel Novák zůstal sám s osmnáctiletým synem a dvouletou Evou, která vinou svého zrození za okolností tak zoufalých zůstala němá a nenaučila se vůbec chodit. Za rok potom se otcovo zoufalství zvětšilo o to, že syn jako míšenec musil od něho pryč. K děvčátku si ne směl ředitel nikoho vzít, neboť to bylo dítě židovčino. Na štěstí měl přítele, šoféra Hirše, otce tří dětí, a ten si vzal na oko k svým třem dětem dívku, která se o děvčátko starala. Ačkoliv měl ředitel Novák krásný plat, musil prodat ještě všechny cenné věci, které měl, aby mohl vydržovat rodinu ženina bratra a posílat manželce a jejím známým balíky do Terezína. Mnoho z těch lidí zahynulo, ale paní Jiřina Dodalová, Helena Grausová a okresní lékař dr. Weil z Vysočan se vrátili a potvrzují, že i jim ředitel Novák posílal až dvacetikilové balíky docela zdarma, ačkoliv tenkrát stál takový balík patnáct tisíc korun. Mnoho čteníků donášelo paní Novákové balíky, dopisy i cigarety, nej-cennější valutu, panu Novákoví pak odpovědi z Terezína.

Mnoho lidí, kteří tyto dopisy četli, je dosud na živu. Paní Nováková si napřed dopisy schovávala, ale když jeden její známý byl před jejíma očima téměř utlučen k smrti p.č. černý dopis, raději dopisy páčila. Prosila muže, aby také její dopisy páčil, neboť na to byl trest smrti, ale ředitel si všechna její psaní nechal. Paní si nechala jenom od něho několik řádek, několik slov na dně krabičky od cigaret, kterou jí ředitel poslal k Štědrému večeru s těmito slovy: »Na našem stromečku hoří letos jenom jedna svíčka a ta je pro tebe. Posílám ti v balíčku taky jednu, zapal ji na Štědrý večer o sedmé hodině, pak budou naše duše a srdce spojeny.« Tento dopis četlo mnoho nešťastníků v Terezíně. V dopisech sliboval ředitel stále, že to už dlouho nepotrvá, jenom vydržet, pošle vždy všechno, co jenom bude moci. Mnoho jeho dopisů donášel Tereziňským pokryvač Rouska, který s tím lezl přes tereziňské střechy. Vrcholem ředitelovy odvahy bylo, že na manželčino přání poslal v roce 1944 do Terezína svého syna, jemuž umožnil vstup četník Palmon z Jičína. Odvaha ode všech šílená, neboť prozrazení znamenalo smrt všech členů rodiny, především ředitelovu.

Není divu, že při těchto starostech, hoří a neklidu neměl ředitel Novák mnoho smyslu pro veselí a úsměvy, že byl málomluvný a že se choval ke každému, i k zaměstnancům, stroze.

Konečně přišla revoluce a osvobození. Paní se vrátila 11. května z Terezína; ale na nádraží jí přišel naproti jenom její manžel. Hned z nádraží šli spolu na zádušní mši, neboť jejich dvacetiletý syn Miroslav padl 8. května na barikádách. Návrat — nervově zničený muž, zabitý syn a doma pětileté děvčátko, hluchoněmé a nechodící. Nu, ale teď přece aspoň nastává nový život!

Nový život nastal. Ředitel Novák byl zbaven místa jako kolaborant a asociál. Zděšení manželé uvažovali, jak to je možné. Bylo to možné takto: Ředitel Novák dal ze všech zaměstnanců na Barrandově k dispozici při totálním nasazení jediného zaměstnance, nějakého Kuklu, který tenkrát za ním stále chodil a říkal, že teď už je té židárně konec, nadával mu židomilů, a tak byl ředitel rád, že se mohl tohoto přísluhovače režimu zbavit. To bychom udělali všichni, jsme-li lidé. Druhým člověkem, který vedl tažení proti řediteli, byl předseda závodní rady Trapl, chlapec, jehož dal nasadit za války německý ředitel Hain.

Trapl byl v osobním oddělení a ředitel Novák ho ani neznal. Mnoho dělníků z Barrandova navštívilo paní Novákovou a projevovale úžas nad tím, jak toto vše je možné, ale všichni nakonec ustrašeně mlčeli, neboť jim bylo vyhržováno. Mezi těmito lidmi byl mimo jiné topič Jiří Müller a dělník, kterému byla za války zabavena mzda pro dluh na domku a jemuž ji ředitel Novák vyplácel ze své kapsy. Paní Kühnlová, jejíž muž padl na barikádách, se stejně divila, jak může být nazýván asociálem ředitel Novák, který ji za války podporoval a platil za ni činži, když jejího muže udali spoludělníci pro krádež nějaké košile, takže za trest byl odveden do říše.

Seďm měsíců byl ředitel Novák na dlažbě, prodali kde co, aby neumřeli hladu, nakonec i kuchyňský nábytek. Zoufalá žena podnikla pouť po významných osobách, jimž popisovala tuto kalvarii, jejíž počátek nutno hledat prostě v tom, že ředitel Novák se s ní dal rozvést a tím že se dopustil zločinu. Jedna z těchto čelných osob budiž jmenována, aby jí mohla být zároveň vzdána čest: je to ministr informací Václav Kopecký, který, vyslechnuv celý příběh a dověděl se, že ubožáci prodali už i kuchyň, byl hluboce pohnut a nabídl paní hmotnou podporu; když ji odmítla s tím, že nepotřebuje peníze, nýbrž spravedlnost pro nevinného muže, Čecha a vlastence, který neměl o loňských Dušičkách už ani na kytičku na hrob pro padlého syna, jmenoval ho hospodářským ředitelem ve výrobě na Barrandově.

Ale nyní se přičiňuje k tomuto právu na neklid manželů Novákových právo na neklid barrandovských zaměstnanců. Pranic nedbajíc rozhodnutí ministra, pod jehož pravomoc československý film spadá, podali hned proti tomuto jmenování protest, s nímž však nic nepořídili. Podali tedy skrze hlubočepskou komunistickou stranu, tedy stranu ministra Kopeckého, žalobu na jmenovací dekret Novákův ústřednímu národnímu výboru hlavního města Prahy. Tam tato žaloba leží a manželé dosud marně čekají, že ředitel Novák bude předvolán, aby mohl s konečnou platností dokázat, na čí straně je právo na neklid.

Jak dobře byli o celé ředitelově věci zpraveni lidé, mající právo na neklid na Barrandově, svědčí tato příhoda: Paní Nováková se před měsícem vydala na Barrandov a když šla zpátky s nějakou lepičkou, která ji neznala, dověděla se, že ředitel Novák posílal stovky lidí do říše, že si s Němci tiskl ruku a že v továrně je na černé tabuli výzva, aby všichni, kde proti němu něco vědí, to rychle udali. Jak prý je to možné, že seděl za Němci v továrně, když měl za ženu židovku? Paní Nováková nato, že přece byl s ní rozloučen. Nu, však právě, to je tím horší, je to lotr, který vlastní ženu poslal do koncentráku! Na otázku, co měl dělat za války ředitel kteréhokoliv podniku, když mu německý nadřízený podal ruku, lepička ovšem odpovědět nedovedla, podobně jako by nedovedli odpovědět ostatní zaměstnanci, mající kvůli tomu na rozdíl od ministra informací právo na neklid.

Zbývá dodat, že paní, marně čekající na vyřízení žádosti, podané ústřednímu národnímu výboru hlavního města Prahy, aby byl tento očistec konečně nějak vyřízen a aby právo na neklid se změnilo v právo skutečné, obrátila se ve svém zoufalství na pisatele tohoto příběhu, který, uveřejniv jej, domnívá se, že splnil pouze svou povinnost.

dopisy

Rozkol v české kultuře?

Vážená redakce!

Čeští kulturní pracovníci se tedy rozdělili do dvou táborů. Na první pohled by se mohlo zdát, že běží jen o dělítko politické, jež bylo zvnějšku naštepováno na kulturu, a že

v Obci a Svazu máme cosi jako období předválečné levice a pravice. Proto ti, kdo byli a jsou přesvědčeni, že kultura nesmí být majetkem politických stran, protože je nedělitelná a patří celému národu, volají, aby kulturní pracovníci měli alespoň tolik kázně a zřetele k potřebám celku, jako mají političtí reprezentanti v Národní frontě, a nekazili dobré mravy špatným příkladem. Nuže — jde opravdu jen o třídění podle politického přesvědčení či nějaké míry revolučnosti, nebo jde o otázky závažnější, jež se přímo dotýkají životního nervu české kultury? Jde jen o pomíjivý zjev přítomnosti, nebo o celou budoucnost?

Podívejme se nejprve, jak vypadají ve svém složení oba tábory. Na jedné straně — v Obci — seskupili se výhradně kulturní pracovníci, kteří se — ať již z vnitřního přesvědčení nebo z pouhého konjunkturalismu — hlásí ke komunistické straně Československa. Obec má tedy charakter výhradně stranický, je kulturní odbočka jedné, dnes nejmocnější politické strany. Ve Svazu najdeme naproti tomu všechny ostatní, ať již se hlásí k některé z ostatních stran nebo jsou politicky bezpřízorní. I ve Svazu mají rozhodnou převahu pracovníci, orientovaní socialisticky, takže sotva může někdo tvrdit, že jde o nějakou skupinu konzervativní, jež se organizovala proti skupině pokrokové. Musíme tedy hledati dělítku kdesi hlouběji, v základním názoru na úkoly a poslání spisovatelů a vědců v struktuře národa.

Komunistická strana — o tom lze se sotva pít — není jen politickou stranou v obvyklém smyslu, ale má ráz politické církve: má svou věrouku (dialektický materialismus), a má svá dogmata (marxismus, leninismus a stalinismus), jež bezpodmínečně zavazují a podmiňují myšlení i jednání každého člena. Kdo by se vzepřel této autoritativní kázi a chtěl promýšlet komunistickou věrouku po svém, propadá klatbě a je vyobcován (viz případ leningradský a čistku v sovětském divadle a filmu). Kulturní pracovník, jenž vstoupí do komunistické strany, nestává se tedy pouze členem politické organizace, nýbrž údem církve bojující. To znamená v důsledcích, že se vzdává svobody myšlení a svobody svědomí a že se i jako umělecký či vědecký pracovník podřizuje politické autoritě, jež vytyčí podle zájmů celku meze jeho svobody a určí směrnice jeho tvorby. Umělec či vědec, přijímající členství v komunistické straně, přijímá i závazek, že ke kulturním otázkám bude zaujímat postoj především politický, a že i mocenského postavení, jehož se mu dostane z milosti strany, bude užívat především v zájmu své politické církve, a teprve v druhé řadě v zájmu kultury. (Toto závazné stanovisko vysvětluje, proč právě v oblastech kultury, ovládaných komunisty, je vyřazováno tolik lidí schopných a dosazováno tolik neschopných. Měřítkem není totiž skutečná tvůrčí schopnost nebo odborná kvalifikace, nýbrž především politická spolehlivost a použitelnost.)

Umělci, hlásící se ke komunismu, přijímají dobrovolně otěže i uzdu a vyměňují postavení vedoucích za postavení vedených. Vzdávají se toho, co je pro tvůrčího člověka nejpodstatnějšího: svobody svědomí, duchovní nezávislosti. Naproti tomu umělci a vědci, seskupení ve Svazu, stojí na stanovisku, že umění a věda je víc než ta nebo ona politická ideologie, a že tedy tvůrčí člověk nesmí být ničím omezen ani zavázán, aby mohl splnit svůj úkol ve vývoji kulturním a společenském. Jelikož sám má být autoritou ve věcech ducha, nemůže uznávat jiné autority, než vlastní svědomí a jiné závaznosti než službu národu, jemuž je jedině odpověden. Žádný politický názor nesmí omezovat svobodu jeho nazírání, žádný politický program nesmí se stavět mezi život a jeho svědomí. Umělec musí vidět vlastníma očima a mluvit vlastními ústy. To se ovšem neshoduje s principem bezpodmínečné autority, na němž je založena komunistická církev. Proto i komunističtí idealisté, jakmile se čehosi takového odváží, bývají ze svazku strany nemilosrdně vyobcováni — jako se to stalo před válkou Josefu Horovi a mnoha jiným. Na to by neměli zapomínat ti, kdo příliš ochotně prodávají údel za čochovice.

Ale je ještě jiné, stejně mocné dělítko, jež odlišuje členy Obce od členů Svazu. Komunismus není totiž jen názor politický, hospodářský a společenský, ale usiluje být i názorem světovým, filosofií života. Základnou této filosofie je materialismus. Komunismus věří, že životní vývoj určují jen hmotné podmínky a že i síly duchovní jsou v podstatě jen produkt hmoty. Tento názor je — jako vše u komunismu — závazný i pro kulturní pracovníky, již přijali ve svůj znak pětícípou hvězdu. Snad mnohým z nich tento materialismus, jemuž dialektický systém dal určitou pružnost a sofistiku,

skutečně vyhovuje a necítí potřeby přestoupit jeho hranice. Ale jsou jiní, kteří by jej pocítovali nutně jako svérací kodex. Donuťte je, aby přijali materialistickou viru a podtete současně všechny kořeny, z nichž roste jejich umění. Jsou mezi nimi jistě mnozí, kteří souhlasí s komunismem, pokud jde o hospodářské a sociální uspořádání světa — ale jeho duchovní obsah přijmouti nemohou, protože by tím zradili a popřeli sami sebe. A nepřijmou jej, i když vědí, že se tím vyrazují do kasty pariů a že za dnešních poměrů budou spíše živořit než žít. A nepřesvědčí je ani E. F. Burian, jemuž se podle jeho vlastních slov v jeho sociálním prostředí vede dobře a který se proto upřímně diví, že si někdo může stěžovat na nesvobodu. Tomu se asi diví stejně upřímně i jiní kulturní pracovníci, seskupení v Obci, kteří omylem pokládají moc za svobodu.

Shrneme-li tyto poznatky, dospějeme k závěru, že rozkol v české kultuře, k němuž došlo současným založením Obce a Svazu, má příčiny daleko hlubší, než nějaké politikaření umělců: jde v něm o dvě zásadní otázky, o světový názor a svobodu umělecké tvorby, a v důsledku toho i o otázku, jaké postavení má mít kultura v našem státě, zda má vésti nebo být vedena. A o těchto životních otázkách umění a vědy nebude snadno uzavřít kompromis.

Jeden z těch, kdo se přihlásil do Svazu.

Hlas slovenského Čecha

Vážený pane redaktore!

K článku »Česko-slovenská pozorování«, uveřejněném pod značkou »Moravus« v 29. a 30. čísle Vašeho váženého listu, dovoluji abych se ozval jako slovenský Čech, který přes 20 let žije na Slovensku. Moje řádky nechtějí autoritativně řešit všechny ty otázky, které »Moravus« tak otevřeně nadhodil, ale spíše mají být úvodem k správnému chápání podstaty těchto otázek. A také pobídkou k spojenému úsilí lidí dobré vůle. Přes to, že náš moravský přítel uvedl ve svém článku mnoho bystrých postřehů (snad až příliš mnoho na »prostého občana«), přes to, že já jsem přítelem jasnosti a upřímnosti — i když to někdy bolí — obávám se, že v tomto případě nezvolil právě nejvhodnější formu pro diskusi. Jsem toho názoru, že dnes, po těch těžkých otřesech, které prodělaly naše vztahy v kritických letech — jak na české, tak i na slovenské straně — jsme se tak dalece zotavili, že můžeme již otevřeně diskutovat i o nejhroustivějších otázkách mezi námi, nikoliv však na fóru nejširší veřejnosti. Obávám se, že vzhováním svých pozorování do arény nejširší veřejnosti neposloužil přítel »Moravus« dobře věci, které svoji kritikou chtěl posloužit, ale spíše dravcům vulgárnosti, kteří (jak z narážek v některých listech je už vidět) uvítali tuto lacinou kofist.

To tím spíše, že »Moravus« i po stránce formy dopustil se taktické chyby, když svoje pozorování zahájil uvedením negativního příkladu protičeské nanávky na Slovensku. To je taktická chyba, protože takové případy — i když tu a tam k nim dochází — jsou přece jen výjimkami. Tím, že »Moravus« úvodem vyzdvihl právě jednu z těchto výjimek, poškodil hned s několika hledisek naše společné zájmy, které — o tom nepochybuji — také on nesporně zastává, a to:

1. nesprávně a skresleně psychologicky zapůsobil na neinformované české čtenáře, kteří i tak mají sklon k nedůvěřivosti a kritičnosti,

2. u mnohých slovenských čtenářů, kteří jsou oddáni naší věd, vyvolal asi dojem neobjektivnosti,

3. u méně početných nepřiznivců naší věci mezi Slováky (kteří jsou napravo i nalevo) mohl vyvolat škodolibý dojem o tom, jak marné je usilování o česko-slovenské sblížení.

Nu, ale nač plakat nad rozlitym už mlékem — teď je na rozumných lidech dobré vůle na obou stranách, aby ty otázky, které »Moravus« nadhodil, snažili se pochopit pokud možno důvě, než se jich zmocní ti nepřiznivci a vulgární demagogové.

Nejsem toho názoru, jako náš moravský přítel, že »košická dohoda je omylem — nic nevyšelá, naopak ještě zkomplikovala beztoho složitý problém«. Naopak jsem přesvědčený, že naše první vláda nastoupila správnou cestu, když místo přesného zjišťování »kdo v čem chytil«, udělala v Košicích jakousi rámcovou dohodu a ostatní ponechala vývoji. I když je snad pravda to, že Slováci v Košicích více diktovali a čeští činitelé v mnohém ustoupili, jsem přesvědčen, že za stávajících okolností byla to nejvhodnější cesta, jaká mohla být nastoupena. Snad nebyla to právě cesta přesnosti (o prestiži z české strany ani nemluvě), ale někdy zvláště v politice, třeba aspoň dočasně zásady podříditi prozřetivosti. Po této stránce jsem přesvědčen, že vývojem bude mnoho napraveno, co zásadně — nebo čelem proti čelu — nedalo se ihned v zelené stoju od základu vřešiti. Školským příkladem toho je případ z »Přítomnosti« i »Dneska« dobře známého bývalého Českoslováka, který loni po osvobození ve významné funkci zaujal ne právě přívětivý postoj k ČSR a Čechům (na vyslovenou mu námitky odůvodnil to »otázkou vývoja a stranické taktiky«) a přesto po několika měsících stal se z něho zase zápalistý Českoslovák. Proč bychom tedy ten vývoj neměli nechat pracovat

i pro lepší a zdravější poměr Čechů a Slováků? A vývoji můžeme napomáhati i zdravým usměrněním.

Podle mé skromné zmínky byla v Košicích uzavřena jen rámcová dohoda, která po stránce přesnosti a bude-li to nevyhnutelné, tedy i po té nadhozené otázce prestiže, musí být praxí postupně doplňována a upravována. Nepochybuji, že nadcházející jednání i práce na nové ústavě automaticky přinesou na světlo i košickou dohodu a mnohé bude v této souvislosti objasněno. Bylo by však žádoucí, aby před politiky zabývali se těmito otázkami odborníci a rozumní intelektuálové na české i slovenské straně bez vášně a rozčulování, bez mocensko-politických ambic. V tomto směru připojuji se plně k návrhu našeho moravského přítele, aby byl vytvořen jakýsi »vyrovňovací organismus, smíšená česko-slovenská komise či pod.« Nejsem však toho názoru, že tento orgán měl by býti obsazen výlučně »exponenty polit. stran a stát se kolbištěm pro jejich šarvátky«, ale měli by mít možnost v něm pracovat všichni odborníci a lidé dobré vůle bez rozdílu, tedy i nestraníci. Tyto komise, třeba jen několikačlenné, měly by býti ve všech městech, kde přihlásí se schopní a zájmi pracovníci pro česko-slovenské sblížení. V těchto komisích měly by se prakticky řešiti všechny otázky česko-slovenských vztahů.

Jaroslav Sova,
býv. člen a tajemník I. RNV,
v Banské Bystrici.

Hlas slovenského luďáka

Vážená redakcia!

Ponajprv srdečně pozdrá a vďaka za to, že ste sa nebalí začať otvorenú polemiku o československom probléme. Dovoľujem si poslať Vám niekoľko riadkov, v ktorých sa snažím doplniť to, čo pán Moravus o Slovákoch nevie a čo azda pán farár Chochol nepovažoval za vhodné vložiť do svojej odpovede. Budem tlmočiť smýšľanie slovenských luďákov, a možno, moje riadky budú cynické, ale nech, aspoň budú charakterizovať toto smýšľanie.

Pán Moravus vo svojich úvahách podrobuje prísnej kritike chovanie a politiku Čechov k Slovákom v úseku od 1918 do 1938 a po prísnej analýze týchto pomerov zlé veci zavrhnú a dobré vyzdvihnú. Správne. Pán farár Chochol osladi vo svojej odpovedi trpké rozpomienky pána Moravusa na československý rozchod Ľutostou, na konci listu píše, že každý Slovak sa za tieto výstrelky hambi a ich ľutuje. Z celého súvisu ľutosti by sa dalo usúdiť, že tieto prehmaty ľutuje a odsudzuje celý národ dnes, podotýkam — dnes, lebo pán farár v inej časti listu píše, že jedna časť národa, od ktorej sám nie je ďaleko (budú to asi evanjelici) už vtedy neschvaľovala výčiny gardiátov, t. j. vtedy, keď sa tieto výčiny diali. V poriadku. Ja sa však pokúšim dokázať, že všetky prejavy ľutosti, prenášané v súvisu s rozchodom nie sú úprimné, ale že dvojtretinová väčšina týchto sú iba frázy. Preto? Nuž, kto by ľutoval to, z čoho mal iba úžitok?

Azda sa Vám, bratia Česi, zjeďia na hlave vlasy, ale ja trvám na svojom tvrdení a idem ho dokázať riadkami pána Chochola, ktorý píše: »Lenže slovenská škola začala chrliť inteligentný dorast, ktorý sa chcel zapojiť do budovateľského diela, ale nemal vždy dost miesta.« Lepšie povedané, lebo všetky lepšie miesta mali obsadené Česi. Chrenie inteligencie vďaka českým profesorom, postupovalo takmer podľa geometrického radu, zatiaľ čo uvoľňovanie miest pre kvalifikovaných Slovákov nebolo takmer žiadne a prílív českých síl na Slovensko byl konstantný. Z danej situácie vznikla pre mladú slovenskú inteligenciu chlebová otázka: Jak to píše i pán Chochol. Pred očami všetkých Slovákov vyvstávaly otázky, ako: »Co bude s našou mládežou, ak sa situácie bude nezmenene vyvíjať? Emigrácia nášho výkvetu národa za hranice, zatiaľ čo Česi nám zaberajú naše miesta? Praha to nechcela vedieť a vidieť. Na pomoc prichádzal rok 1938, ten istý rok, ktorý znaslil ČSR. Zatiaľ mohutnelo ľudácke hnutie a na sklonku prvej republiky to bola najmocnejšia strana. Zámerne vyhľadávala slabiny českej politiky a z týchto ťažila pre seba. Radikálne sa postavila za vyrúšenie problému umiestnenia nezamestnanej inteligencie a poukázala na praktické riešenie: Čechov zo Slovenska preč, nebudeme viac národom droťárov, putujúcich za akýmkoľvek chleba po svete, ale úrady a školy si povedieme sami, sami si budeme na svojom páni, nebudeme žiť z cudzej milosti. Myslím, že týmito heslami operovali vtedajší ľudáci — a dario sa im. Potajme čakali, kedy sa budú môcť uvoľniť všetky pudy, zámerne prebúdzané ľudáckou tlačou, avšak na uzde držané režimom.

Českí profesori odchovali veľké množstvo odborníkov, súcich na zaplnenie svojich miest i miest súkromcovov v iných úradoch. Podotýkam, že vychovali odborníkov z ktorých len niekoľko boli ideovo blízki svojím vychovávateľom — ostatná mládež bola v ideovo protivnom tábore ľudáckom, ktorý učil svojich stúpenčov všetko možné, len nie to, nejst s Čechmi smierťu cestu, ktorí ostatne nejavili k nej veľa ochoty. Bol tu rok 1938, po ňom 1939. Sny ľudákov so splnili.

Spomínam si na jednu udalosť v r. 1919. Tiso, vtedajší profesor náboženstva na nitrianskom gymnázii, sblil istého študenta, lebo sa nevedel maďarsky modliť Otče náš. V r. 1939, keď odchádzal z toho istého gymnázia profesor Bláha, ktorý pre slovenských žiakov napísal niekoľko učebníc a gymnazisti ho stretli pri jeho odchode na ulici, zaspievali mu: »Už ide do Česka, a

i povážlivý. Vydělal-li jste si aluňný peníz soukromou výrobou improvizované učebnice, ze srdce nejuptimnějšího Vám jej přeju — ale nechtějte se tím na zemské školní radě, protože tento způsob podnikání zatím školské zákony nedovolují, i když jste tím žactvu vydatně prospěl. Pochopíte snad také, že by vznikla citelná konkurence, kdyby si z této Vaší pilné činnosti vzal příklad každý profesor, jehož předmětu chybí učebnice nebo nějaká příručka, a kdyby chtěl vydělat tolik, že by mohl koupit zimní šaty na deset dětí a roztrhat denně jednu podrážku u bot, jak se to šťastně podařilo Vám. Co se týče přespočetných hodin, jsou jednou z nejstarších bolestí profesorského stavu a jen pošetilec by mohl věřit, že dnešní honorář je udržitelný. Poslední zprávy zasvěcených ostatně říkají, že bude zvýšen. Jak a kdy, není známo — vyřizuje se totiž úřední cestou a na té je vždycky trní a překážek habaděj.

3. Jistě by diskuse o platech středoškolských profesorů nebyla tak aktuální, kdyby se tato otázka nedotýkala samotného postavení střední školy v našem národním životě a situace učitelského stavu vůbec. Společenský úpadek střední školy byl zřejmý už v posledních letech I. republiky, po Mnichovu tu nastal další otřes a o poměrech za okupace není třeba ani mluvit. Je však třeba jasně a naplno povědět, že to, co se zachránilo z vyučovatelských i výchovných hodnot a co způsobilo, že dnešní studující mládež není v jádru nijak katastrofálně oříděna, že neztratila viru ve vzdělání a mravnost a že se mnohde s radostným úsilím chápá budovatelské práce, to není dílo nějakého zázraku, ale výsledek vzácného a nedocenitelného úsilí tisíců a tisíců učitelů a profesorů. Těch, kteří právě v těžkých a nejtěžších dobách našli nový poměr k mládeži, kteří se studenty pracovali mimo školu, hráli s nimi divadlo, uváděli je do českých dějin a poučovali ze svých soukromých knihoven dobré knihy. Těch, kteří se stýkali často s rodiči a spolupracovali i zde na výchově jejich dětí; kteří pomáhali sociálně a mravně a zachránili tak pro československý stát tisíce duší a charakterů. A je jen spravedlivé, když připomeneme, že hned po revoluci řada českých učitelů doslovně vlastníma rukama opravovala poškozené školy, pořádala sbírky na okenní tabule, z vlastních prostředků a naprosto nezištně připravovala dětem učebnou látku, organizovala po vzoru »zapadlých vlastenců« český kulturní život v pohraničí a účastnila se pilně práce samosprávy. Také profesori by nebyli bez tradičního idealismu dokázali dílo rychlé, byť často improvizované obnovy školního chodu. Nemají všichni tyto lidé nárok na uznání a úctu a důstojnější honorář v socialistickém státě, který chce být ke všem spravedlivý? Myslíme, že v národě Komenského a Masarykově by o tom někdo neměl diskutovat, zejména ne v době, kdy výchovu mravních individuů i silných charakterů potřebujeme daleko víc — jakkoli to někomu může znít kacířsky — než auta a železniční vagony.

Ze nelze budovat nové hospodářství a nový hmotný blahobyt bez ohledu na správnou a soustavou výchovu občanskou, náboženskou a mravní, dokazují příliš jasně některé naše zkušenosti a dále projevy z poslední doby. Připomínám namátkou řeč prezidentovu na sjezdu žen, list synodního seniara českobr. ev. církve dr. Křenka, který se na prahu dvouletky obrací s velmi významnými slovy na všechny členy své církve, podobně jako to činí někteří čelní duchovní církve katolické a československé, dále novinové články a kritické komentáře k naší mravní situaci, otištěné v minulých týdnech třeba v Národním osvobození, Rudém právu, Svobodných novinách i jinde. Všechny ty projevy svědčí o tom, že by se konečně vychovateli mládeže mělo dostat postavení, jaké si svou odpovědnou prací, svým vzděláním a schopnostmi a svými úkoly v národě a státu právem zaslouží. Neboť o zdraví dvouletky, k níž jsme se závazně přihlásili, stejně jako o radostnosti celého našeho života a o sociálně tvořivé atmosféře v našem státě rozhodnou konec konců především zbraň a akcie duchovní a mravní. Svědomitě vypracovaný plán našeho budování je příliš bláhový, není však zárukou. Nepomohly by nám — a také ne žádná Ústřední rada odborů nebo hromadná ideologie — kdyby se neopíralo o předpoklad, že jej promění v čin lidé poctiví, zdraví, mravní a odpovědní. Takové nám připravila, takové vychovává a bude vychovávat česká škola. Dejme těm, kdož se starají o její nejlepší výsledky, odměny důstojné a tisíckrát zasloužené. A věřme, že jejich svrchovaně odpovědné dílo je jednou z prací neproduktivnějších, protože — nejrentabilnějších.

Prof. dr. Jaroslav Nečas

Děti, učitelé a národ

Vážená redakce!

Pisatelé článku »Vzít hůl a řezat, čili co není ve statutu pedag. fakulty, panu Václavu Babkovi, tisknu jako učitel vědecké ruku. Proto, že dovedl otevřeně do řad učitelstva i nejšířší veřejnosti říci plnou pravdu. Kdo však tuto pravdu by měl především slyšet, jsou povolání vládní činitelé, kteří o výchově národa rozhodují. A ti si slyšet nechtějí.

Jako učitel rád bych připojil několik vysvětlivek. Pišete: »Učitelé v jistém smyslu mají mnohem větší moc, než kterýkoli vládců. V jejich moci a schopnostech leží opravdu budoucnost českého rodu.« A já bych Vám odpověděl: Mohli bychom mít napomínáte však, že vedle učitelů působí rodina. A dokud se nestane rodina přímým nositelem a podporovatelem idejí a výchovných zásad, vštěpovaných školou, dotud je práce učitele stavbou na písku.

My učitelé bychom rádi, věřte, užili své moci. Posuďte však sám, v jakém rozporu s Vašími řádky, »maji-li se věci takto, kde kdo by očekával, že každý stát věnuje výchově vychovávajících nejobširnější péči«, je skutečnost, že od revoluce opustily stovky nejschopnějších učitelů své povolání jen z důvodů lepšího hmotného zajištění v soukromých službách. Důsledkem toho je, že kol. taj. Sýkora v posledním čísle časopisu »Školství a osvěta« musel přiznat, že nám již dnes chybí 1500 učitelů. Ptám se: Co bude za rok, za dva? A dotace nových kolegů bude podle úředních zpráv asi 370 ročně.

Správně dovozujete, že ke každému dobře vykonávanému povolání je třeba zanícenosti a idealismu. Myslim, že učitelstvo idealismus dokazovat nepotřebuje, neboť po revoluci nebylo potřeba ani jedině výzvy, aby školy v krátké době téměř předválečně fungovaly. Pritom rozvažte, kolik škol bylo proměněno v kasárny, lazarety atd., kolik sbírek bylo rozkradeno nebo roztaháno.

Proto mne bolí výtky, že »v učitelstvu jako v každém jiném stavu převládá masa prostředně nadaných, prostředně zanícených, nebo (což je skoro totéž) prostředně lhostejných profesionalů«. Jistě, že ani náš stav se bez nich neobejde, ale rozhodně nejsou ve většině. To odmítám. A i když se tak zdá nezastavenému pozorovateli, zapominá na současné bolesti ten, který to vše neprožívá na vlastní kůži. Do 1. listopadu 1946 jsme byli nejhůře placenými veřejnými zaměstnanci, ač tak platová otázka veškerého státního a veřejného zaměstnanectva je zoufalá a neudržitelná. Učitelstvo — jako konečně i ostatní — spějí hlouběji a hlouběji do dluhů. Dobrý učitel — je především spokojený učitel — a pak se nedivte, že finančními starostmi rozháraný člověk se stává tak trochu profesionálem.

K tomu pro nedostatek učitelstva přistupují zvýšené počty vyučovacích hodin, zvýšený počet dětí na třídu, který nyní činí 50, a uvažuje se dokonce o 60 dětech. Kolik času při těchto počtech můžeme věnovatí jednomu dítěti, když chceme po stránce věcné dohonit 7letou okupaci? Pak konečná bilance výchovy, čili jak Vy říkáte »očividné výsledky«, jsou skrovné.

Dále se přimlouváte za mravní nebo charakterový výběr aspirantů učitelství, za jakéjsi moderní tuhé řehole, místo pedagogických fakult. Souhlasím s Vámi a myslím, že souhlasí většina učitelstva. Myslim však, že i tu mají slovo vládní činitelé. Na tom, jaká bude naše mládež, musí státu záležet právě tak jako na jeho obraně. A doveďte-li tedy stát dokonale, ve zvláštních akademických, bezplatně vykolit svůj důstojnický sbor, měš by právě tak činiti s učitelstvem. Proč nemá stát svrchovaný zájem na výběru učitelstva? Proč je právě tak dobře jako důstojníky neplatí? Národ bude takový, jaké budeme mít učitele — to je dnes už každému jasné. Často slyším heslo: »V dětech je národ věčný«. Buďme upřímní a řekněme si, kolik jsme toho již vykonali, abychom toto heslo učinili skutečným? Osmnáct měsíců od revoluce, všude plno knih a brožur, školní knihy se všad vynořují poskrovnu.

Závěrem bych zdůraznil: Postarejme se nejprve o hmotné poměry učitelstva, skončeme to neustálé přemisťování a místa na místo a tím dejme škole potřebný klid. Pak můžeme začít teprve uvažovat o dalším zdokonalování výchovy.

Frant. Bělou n, odb. učitel, Zbraslav

Jak vzniká „jedna z bolestí“

Vážený pane redaktore!

Promiňte mi, že reaguji na článek »Jedna z bolestí«, uveřejněný v 31. čísle »Dnešku«.

Jsem také jedním z těch krejčí, kteří opustili zaměstnání u »pana mistra«. Mohu Vám proto vysvětlit, proč já a mnozí jiní tak učinili. Již osmnáct let pracuji jako krejčovský tovaryš. Ovšem moje praxe na vysvědčeních není tak dlouhá, prostě proto, že zejména v Praze před válkou páni mistři dělníka po sezóně vyhodili na dlažbu. Jak dlouho to bude trvat, než nastanou, zejména při konkurenci znárodněné konfekce, tyto poměry znovu? Nikdo přece nebude žádat na mistrovi, aby zaměstnával dělníka, když nemá práci sám? O platech, které se málokde vyrovnaly platu nekvalifikovaného dělníka jiného oboru, o pracovní době, o tom, že jsme museli pracovat mnohdy v děrčech, kam za celý rok nepřišlo nejen slunce, ale ani denní světlo, nebo v kuchyních, kde jsme paní mistrově museli říkat »rukulibám« a nosit jí uhlí atd., ani nemluvíme. Tato strádání jsme milky a trpělivě snášeli a kojili se nadějí, že se jednou sami osamostatníme. Dnes nám tato naděje byla vzata zákazem zřizování nových podniků a z pánů mistrů se stala privilegovaná a chráněná kasta, a to v době, kdy se tolik mluví o demokracii. My, třebaže máme léta praxe, mistrovské zkoušky, vzdělání a chuť k podnikání, stojíme zklamání nad troskami svých nadějí a plánů. Divíte se, že opouštíme své dosavadní zaměstnání a chytáme se jakékoliv příležitosti, která skýtá sebe menší iluzi jistoty?

S veškerou útou

Emil Hamel

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Vladimír Holan

PRVNÍ TESTAMENT

Je ráno... Vráteč kráčívec jde alejí... Jde ptáčkům sypat...

Je věčnost sama, jenže přec tak jemným, šedým outlým připad...

že vonit vlásku spát by moh, ve vlásku bídy, smrtky, žalu... Třebaže k hrádu tiskne žalu, neudusí tu guturálu vzlyků, jež stud už nepřemoh, stud, který dobře svíral bry... Paprsek slunce, právě prou, plombuje zatím zuby soch a nehlásí se k jiné krvi.

Havraním brkem Z právě vyšlé sbírky

NOVÉ KNIHY

Ladislav Matějka

ZA MÍREM PO EVROPĚ

V dnešní době, kdy se na pařížské konferenci bojuje o světový mír, nabývá významu kniha Ladislava Matějky „Za mírem po Evropě“ (vydal

FEUILLETON

Jos. Št. Kubín

Z povídky „Láska“

...Do Jivína dojel třetí den, na samý večer. Kolem už ticho, jen jemu se v řádu všechny zvony hlaholem rozhoupaly. Jaké pohnutí! Zamířil rovnou domů.

Minutku postál u dveří, jako před svatým tajemstvím, a pak zaklepal. Vlna rozcitu ho zalila. Dvoje oči se zvedly úzase.

— Franínku, synáčku zlatý, seš to ty? Ach, jaké štěstí nám padlo z nebe. Ta radost nad radost!

Objímání, celování nebralo konce. Maminka je honem jako v kole — pan farář nám přijel, synáček zlatý, plesejte nebasa! Kdo by se medle nadál. I shání honičkou, kudeco na uctěnou, ruce se jí plešou, mochy o sebe klopýtá. Bože, náš Franíček...

S otcem oba sedí proti sobě, ruce spojeny, dva úsměvy se promítají, dvoje ústa nevědí hned, co že dřív. Bylo toho najednou, jako že se zvrhne vůz. — U Raymanů té noci dlouho svítili dlouho.

Dyž po ránu šla plátenice nakupovat, jako že obličně

Slabí nemohou být upřímní.

LA ROCHEFOUCAULD

Borový, Praha, za 75 Kčs). Autorovi se v ní podařilo zachytit poválečnou situaci takřka v celé Evropě. Je to dokonalá reportáž — Matějka totiž překlenal časovou mezeru šesti let války plastickým srovnáním svých dojmů předválečných i poválečných v cizině — umělecká, neboť je použito k vykrešení obrázků z ciziny nejpestřejších barev a vytříbené řeči. Rozhodnou úlohu tu hraje i doba před válkou, kdy tehdy dvacetiletý Matějka bloudil po Německu, Francii, Itálii a Švýcarsku pomocí autobusu, bez halóře v kapse (jak sám ve své reportážní knize líčí) a úznav nakonec — stejně jako dnes — těsně před hranicemi Španělska, kam ho fašistická vláda nepustila. Jeho dojmy, pramenící z pozorného pohledu na svět, odlišné proti první Matějkově cestě Evropou především duševním dozráním v těžkých letech válečných, jsou srovnány v kostky reportáží,

vyznávající liberalismus člověka z dřené duše pacifistického, který přesto bez ostychu přiznává, že se mír ještě musí dobyt, protože lidé nepoznali do sud jeho cenu. A vyhmátali Matějka často kal a bláto tam, kde bychom my zpovzdálí viděli jenom lesk, pak nabývá jeho cesta za mírem historické závažnosti, neboť je objektivní kronikou prvních okamžiků po vyhrané a přece ještě nedokončené válce. Nedokončené, neboť, třebaže skončila na bojištích, hraje dále svou úlohu v hlavách všeho lidu, který si mnohdy ještě nedovedl nřvdomit cenu a závažnost míru.

Přetisk ze Zemědělských novin.

Nové anglické knihy. V londýnském nakladatelství Faber & Faber vyšlo nové, rozšířené vydání knihy Lidella Harta „The Strategy of Indirect Approach“. Dvě nové kapitoly, nazvané „Hitlerův ústup“ a „Hitlerův pád“, pojednávají o

událostech od června 1940 až do konce války v Evropě. Svě válečné zřetky a zkušenosti z roku 1940 líčí Sir Launcelot Oliphant v knize „Ambassador in Bonds“ (Velvyslanec v zajetí). Autor zde popisuje zejména zážitky ze svého útěku z Belgie do Francie a z vězení v Německu.

Kniha o Rusku. N. K. Chedwick napsal knihu „The Beginnings of Russian History“, v níž se zabývá vznikem ruského státu v I. až XII. století.

„Tolstoj and his Wife“ (Tolstoj a jeho žena) se jmenuje biografická studie od Tikhona Polnera, přítele Tolstého rodiny.

Deset milionů Kčs za román. Americká spisovatelka Mary Renault dostala za svůj román „Návrat do noci“ (Return to Night) v soutěži, kterou pořádá každoročně Metro Goldwyn Mayer, první cenu ve výši 200 tisíc dolarů. Mary Renault je ošetřovatelkou nemocných a jako spisovatelka proniká teprve tímto románem. Kniha bude zfilmována.

kem hoří — víte, víte, Franíček nám přijel, ehe, pan falář — a už někde z Častola — co chudinka poměl na té cestě! považte si, poštu, toho kocmácaní — a prej, prej i sem se může dostat, do Jivína... A oči, ústa měla plná úsměvů, ani se jí tam nemohou vejít.

Hned po snídani Rayman pospíší na hřbitov — Boženka volá. Byl eště tu dobu prázdný. Srdece se mu klepe, šel po špičkách, dech utajený — jako by se bál někoho zbudít z tichého spánku. Tady je její růvek, plný kvítí. Ojel jej třesoucím okem, poznamenal třemi křížky a chvíli postál v modlitbě tiché. Pak klesl, objal růvek a zazýkal žalné. Hvězdičko krásná, ptáček rajskej, přijmi mou vzpomínku věrnou a odpust, byl-li sem bezděky... Slova se mu zlomila, udusil je pláč... Ach, jak krátké bylo naše objetí. Je láska největší milost Páně, ten dvou srdcí nebeský hlahol, a tolik nám přinesla žalu. Tys jí zaplatila životem mladým, všechnu nadějnou krásu a radost tě stála. Jaká to tragika! jaký osud hrozný! A já zbyl tady — sám... Ó, jak bych si přál k tobě, k tobě, dušinko sladká, sdíletí tvůj pokojný sen.

Čelo mu sielo do kvítí. a

jeho dech. Pak všick dlouhý polibek, pomalu vstal a potácivě, plný smutku, odcházel. Requiescat in pace.

Dyž se vracel domů, hned na kraji podsmě měla pěkná panenka vloženy květiny. Oči sebou škubly. Maminka jistě dnes chystá urozený oběd, a sotva měla kdy pomyslit, že slavnému stolu sluší ai slavná kytkta. I zastavil se a povídá:

— Hoja, panenka, udělej mi pěkný puget. Vidíš, tyhle stolistky nejdřív, pak okolkem věnec bílých karafiátů, a pod něj tyhle růžové.

Paněnka pokývla ochotně a už květy rovná, jak si přál. Dolů přidala zelenou krajku, a že vidí, duchovní pán, svázala mu kytku pěknou pentlí. Dyž byla hotova, usmála se a povídá:

— Už sem dnes jedny panenice zrouma takovej puget vázala.

— A nevíš, kerá to byla? — Vím, plátenice z rynku. Maminka! udivil se. Kytkta ho libezně ováněla, a jak de, Rayman si cestou rozjímal. — Podívejme, maminka už taky koupila takovou kytku. A že mě zrovna napadlo, stolistky a karafiáty! Máme my spolu jednu duši, máme! Už si večer všimni, jak vpravěš tu věc o

skryto, aby nevyšlo majeva. Vida, jako by mu ta slova vzala z úst! Ano, máme my dva jednu duši! Pokud býval eště doma, ani ho taká věc kale netrkla.

Mlčky postavil kytku vedle kytky (opravdu, byly obě navlas jako stejné!) a byl dychtiv, co tomu maminka řekne.

Oběd byl dnes u Raymanů ovšem slavný. Obě kytky trůnily na stole a smály se brzy vý na maminku a zas eště víc na Franíčka. Tatík v samém hovoru si toho ani nevšiml.

— To ke mně chodí také jedem kadlec tule z Ploučnice jako s svodvodem, viš, synáčku. A e drbamej ferda, že to dál nejde. Jak vodvirá sklady díla jen mu maltazna jede — kouknoo pantatinku, nemám v tom ani jednu žabu, aby mysleli, kdepak! (to je chyba ve vosnově, víme?) A zatím honičky každou palcem přikreje — prej, mám tudle sedum dětí, povázej, na každěj děť jedno, a těch šest dycky přidánkou k tomu. Musěj mi něco přidat, dyť se houpu, jako na kuse ledu, prach mejdlo, jen jen zbluák do toho No, já poty vocvirám sklady sám, a ejda! co žab, koukejte, strejko! — M. todle, začne se mně jako divit, to orej nic neini. ai husa se vy-

